

Tukeeko sanomalehtien lukeminen oppimista?

Sanomalehtien lukemisaktiivisuus ja oppimistulokset

**PIRJO LINNAKYLÄ & ANTERO MALIN
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO**

SANOMALEHTIEN LIITTO TIDNINGARNAS FÖRBUND

Paino: Multiprint 2006

ISBN 952-9858-60-4

SISÄLTÖ

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA

- 1.1 Sanomalehti kuuluu suomalaiseen arkikulttuuriin
- 1.2 Suomalaiset ovat lukijakansaa
- 1.3 Suomalaisnuoret menestyvät hyvin myös muilla osaamisalueilla
- 1.4 Elämänläheisyyden ihanne oppimistulosten arvioinnissa

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

- 2.1 Tutkimuksen tavoite
- 2.2 Tutkimusaineisto ja mittavälineet
- 2.3 Menetelmät

3. TULOKSET

- 3.1 Miten aktiivisia sanomalehtien lukijoita suomalaiset nuoret ovat?
- 3.2 Miten aktiivisesti nuoret lukevat verkkolehtiä?
- 3.3 Muiden medioiden käyttöaktiivisuus
- 3.4 Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys oppimistuloksiin
- 3.5 Mediankäyttäjryhmät ja niiden profiilit

4. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KEHITTÄMISHAASTEITA

- 4.1 Sanomalehtien lukemisaktiivisuus
- 4.2 Sanomalehtien säännöllinen lukeminen edistää lukutaitoa ja muidenkin aineiden oppimista
- 4.3 Sanomalehtien lukemisaktiivisuus ei erottele nuoria alakulttuureihin: sen tekevät verkkomedian käyttö ja kaunokirjallisuuden harrastaminen
- 4.4 Sanomalehtien lukeminen edistää oppimista ja yhteisöllisyyttä

Tukeeko sanomalehtien lukeminen oppimista?

Sanomalehtien lukemisaktiivisuus ja oppimistulokset

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA

1.1 Sanomalehti kuuluu suomalaiseen arkikulttuuriin

Sanomalehti kuuluu suomalaiseen arkeen. Lehden uutiset ja sarjakuvat avaavat monen töihin tai kouluun lähtevän päivän. Suomalaiset ovatkin muiden pohjoismaalaisten tavoin säännöllisiä lehtien lukijoita. Tämän ovat osoittaneet monet aiemmat kansainväliset tutkimukset, jotka ovat myös paljastaneet sen, että sanomalehti on varsin tasa-arvoinen lukumateriaalina, sillä sekä vanhat että nuoret, naiset ja miehet sekä eri puolilla Suomea maalla ja kaupungeissa asuvat seuraavat niistä maailman, oman kansan ja etenkin oman paikkakunnan tapahtumia. (Kärki 2005; Linnakylä ym. 2000; Linnakylä 2002.)

Erilaiset lukijat valitsevat sanomalehdistä mieleistään luettavaa, sillä lehdet tarjoavat niin vakavasti otettavia uutisia ja pääkirjoituksia, tiedottavia artikkeleita, haastatteluja ja ilmoituksia kuin myös kantaa ottavia kolumneja, kritiikkejä, lukijoiden mielipiteitä ja keskustelupuheenvuoroja. Lehdissä on myös kevyttä viihdettä, pilapiirroksia, sarjakuvia ja pikkuilmoituksia. Etsivä löytää myös sääennusteita, televisio- ja radio-ohjelmia, ilmoituksia avoimista työpaikoista, kursseista ja harrastusmahdollisuuksista, mainoksia ja kuluttajavalistusta sekä monenlaisia menovinkkejä, jotka aktivoivat lukijoita erilaisten harrastusten pariin ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Sanomalehtien tekstitarjonta on vaihtelevaa paitsi sisältöjen myös ilmaisukeinojen monipuolisuudessa. Lineaaristen tekstien ohella lehtitekstit sisältävät myös kuvia ja sarjakuvia, kuvioita, taulukoita ja karttoja sekä monenlaista grafiikkaa ja värejä. Sanomalehtien eri osastojen tekstit jäsentyvät eri tavoin. Uutistekstit eroavat rakenteeltaan ja tyyliltään muista artikkeleista. Ne pyrkivät yleensä kohteensa objektiiviseen tarkasteluun ja esittävät sen mahdollisimman realistisena. Pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipiteet rakentuvat argumentatiivisen tekstin jäsentelyä

ja ilmaisutapoja hyödyntäen. Ilmoituksilla on myös omat kaavansa ja ilmaisukielensä (Muikku-Werner 2005; Heikkinen ym. 2005). Näin sanomalehden osasto ja tekstityyppi antaa lukijalle viitteitä siitä, miten tekstiä tulee lähestyä, miten totena sen voi ottaa ja millaista lukutapaa se edellyttää.

Sanomalehtien lukemisella on tärkeä sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Vaikka lehtien lukutavat ovat vuosikymmenien myötä muuttuneet, aamuisen sanomalehden lukemisesta on tullut suomalaisen kodin arkirutiini, joka näyttää periytyvän lapsuudenkodista: sanomalehteä lukevien vanhempien lapsista tulee yleensä lehtiä säännöllisesti lukevia aikuisia (Kärki 2005). Suomalaisessa kodissa sanomalehteä luetaan useimmiten aamukahvipöydässä aamiaisen sivussa. Näin lehden lukeminen rytmittää päivää ja jäsentää lukijan aikaa ja paikkaa luomalla kuvaa ympäröivästä maailmasta. Sanomalehtien säännölliset lukijat yhdistävät lukuhetken tavallisesti rauhalliseen aamutunnelmaan, vaikka lehtiutiset käsittelevätkin usein erilaisia onnettomuuksia ja luonnon katastrofeja, rikoksia, sotia ja monenlaisia uhkakuvia. Lehden lukemisen arkirutiini tuo kuitenkin mukanaan turvallisuuden tunnetta ja varmuutta siitä, että maailma on yhä jotakuinkin paikoillaan (Heikkinen ym. 2005). Aamuinen sanomalehti on linkki kodin eli yksityisen ja ulkomaailman eli julkisen välillä. Sekä aamukahvi että lehden lukeminen avaavat silmät uuteen päivään ja sysäävät päivän käyntiin (Kärki 2005). Lehden merkityksen arkipäivän rytmittäjänä huomaa erityisesti silloin, kun lehteä ei tule tai sitä ei ole saatavilla. Paremman puutteessa vanhakin lehti yleensä kelpaa päivän avaukseksi (Christiansen & Bergström 1997). Vaikka sanomalehtiä luetaan ahkerimmin aamulla, lehteen tartutaan myös lounasaikaan ja alkuillasta (Kärki 2005).

Muutama vuosikymmen sitten sanomalehden lukeminen oli suomalaisissa perheissä sosiaalista toimintaan ja yhteisöllisyyttä luova arkinen rituaali, jossa perheen isän rooli oli keskeinen. Lehden lukeminen nähtiinkin jopa isän etuoikeutena. Naisväen tehdessä kotitöitä isä luki usein ääneen mielestään tärkeimmät uutiset tiedottaen näin muille perheenjäsenille maailman tapahtumista (Kärki 2005). Tänä päivänä lehden lukeminen on entistä yksilöllisempää, vaikka vieläkin yllättävimmät uutiset luetaan joskus ääneen lähellä oleville kotona tai työpaikalla.

Päivän sanomalehdet edistävät myös sosiaalista vuorovaikutusta, sillä ne tarjoavat lukijoilleen yhteisiä ajankohtaisia puheenaiheita ja helpottavat keskustelun avaamista sekä tuttujen että tuntemattomien kanssa. Lehtiin voi kirjoittaa myös omia mielipiteitään ja innostaa näin lukijoita ottamaan kantaa sekä kokeilemaan omia

vaikutusmahdollisuuksiaan. Yleisönosastot ovatkin lehtien suosituimpia. Lehdistä voi myös seurata oman paikkakunnan tapahtumia, millä on tärkeä rooli yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Linnakylä ym. 2000.)

Vaikka verkkolehtiä julkaistaan jo yleisesti, ne eivät vielä ole vähentäneet sanomalehtien suosiota, vaikka ovatkin monipuolistaneet lehtien tekstimateriaalia ja ilmaisukeinoja sekä vahvistaneet vuorovaikutuksen ja välittömän keskustelun mahdollisuuksia. Verkkolehdet avaavat maailmaa moneen suuntaan ja niiden avulla voi seurata helposti uutistapahtumia myös toiselta puolelta maailmaa.

Sanomalehtien lukeminen on Suomessa niin olennainen osa arkikulttuuria, että sillä on varmasti merkitystä myös lukutaidon kehittämisessä. Lukutaitohan ei kehity vain lapsuuden muodollisessa kouluopetuksessa vaan koko eliniän erilaisissa epämuodollisissakin oppimistilanteissa.

1.2 Suomalaiset ovat lukijakansaa

Suomalaisten lasten, nuorten ja aikuistenkin lukutaito on osoittautunut monessa kansainvälisessä vertailututkimuksessa poikkeuksellisen korkeatasoiseksi. Jo vuonna 1991 IEA:n kansainvälisessä lukutaidon arvioinnissa suomalaisten 9-vuotiaiden lasten ja 14-vuotiaiden nuorten lukutaito oli 30 osallistujamaan paras. Myös Aikuisten lukutaitotutkimuksessa vuonna 1998 koko suomalaisen aikuisväestön lukutaito oli tutkimukseen osallistuneiden 20 maan parhaimpia ja nuorimman ikäkohortin (16–25-vuotiaiden) taitotaso oli kaikkein paras.

Eniten huomiota on kuitenkin herättänyt maailmanlaajuisesti OECD:n PISA (Programme for International Student Assessment) -tutkimuksen tulokset, jotka osoittivat sekä vuonna 2000 että vuonna 2003, että suomalaiset nuoret lukivat OECD-maiden nuorista parhaiten. Poikkeuksellisen hyviä suomalaiset olivat tekstitiedon hakijoina mutta myös luetun ymmärtäjinä ja tulkitsijoina. Lukutaitoerot olivat Suomessa kansainvälisesti verrattuna pienet ja etenkin heikkoja lukijoita oli ilahduttavan vähän (OECD 2001; 2004; Linnakylä & Sulkunen 2002; 2005).

Kaiken kaikkiaan PISA-tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet, että suomalainen perusopetus on onnistunut tuottamaan varsin korkeatasoisen ja tasaisen lukutaidon, mikä antaa nuorille vahvan pohjan jatko-opinnoille, elinikäiselle oppimiselle ja

aktiiviselle lukuharrastukselle. Erityisen ilahduttavaa oli se, että vuonna 2003 vain 6 prosentilla peruskoulun päättävistä oli heikko lukutaito. Tämä on kuitenkin viisitoistavuotiaitten nuorten ikäluokasta noin 3 600 nuorta. Lisäksi 14 prosentilla oli lukutaidossa vielä parantamisen varaa tietoyhteiskunnan aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta (Linnakylä & Sulkunen 2005). Näiden nuorten lukutaidon kehittämiseen on kiinnitettävä tulevaisuudessa edelleen vakavaa huomiota sekä perusopetuksessa että toisen asteen koulutuksessa, sillä heikko lukutaito ennustaa jatko-opinnoista, työstä, kulttuuriharrastuksista ja aktiivisesta yhteiskunnallisesta toiminnasta syrjäytymistä (OECD 2000; Linnakylä ym. 2000). Lukutaitoa on kuitenkin mahdollista kehittää vielä perusopetuksen jälkeenkin, kun vain ongelmat tiedostetaan ja kehittämistoimiin paneudutaan vakavasti sekä etsitään uusia pedagogisia menetelmiä heikosti lukevien nuorten taitojen monipuolistamiseen sekä yleis- että erityisopetuksessa. Lukutaitoahan ei tarvitse opettaa erillisenä taitona, vaan sitä voidaan kehittää sekä koulussa että sen ulkopuolella ja kaikkien oppiaineiden, myös ammattiopintojen, yhteydessä (Linnakylä ym. 2000).

Nuorten lukutaidon hyvä taso kansainvälisissä vertailuissa on ollut erityisen ilahduttava ottaen huomioon kansallisten arviointien jonkin verran heikommät tulokset. Kansallisia ja kansainvälisiä arviointeja ei kuitenkaan voi täysin rinnastaa, sillä arvioinnit kohdistuvat osittain eri asioihin. Kansallisesti arviointi kohdistetaan ensisijaisesti opetussuunnitelmissa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. PISAssa taas arviointi kohdistuu yleisempiin taitoihin eli lukutaidon laaja-alaiseen soveltamiseen arkielämän eri tilanteissa opiskelussa, työssä ja vapaa-ajalla. On kuitenkin huomattava, että suomalaisen äidinkielen opetussuunnitelman ja PISAn painotuksissa on monia yhtenevyyksiä. Molemmissa tähdennetään erilaisten tekstityyppien lukutaitoa sekä ymmärtävää, pohtivaa ja kriittistä lukemista. Tosin kansallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan erityisesti kaunokirjallisten tekstien tuntemusta ja tulkintaa sekä kansalliskirjallisuuteen perehtymistä, kun taas PISAssa arkipäivän mediatekstit sekä erilaiset epälineaaristen dokumentit, kuten ohjeet, kartat, kuviot, taulukot ja lomakkeet, ovat monipuolisesti esillä. PISAn lukukokeiden tekstit muistuttavatkin suurelta osin sanomalehtien sisällöllisesti vaihtelevia ja monimuotoisia tekstejä (Linnakylä & Sulkunen 2005).

Vaikka suomalainen lukutaito osoittautui PISAssa korkeatasoiseksi, sitä on silti varaa vahvistaa ja laajentaa. Erityisesti luetun tulkintaa, pohdintaa, kriittistä arviointia ja omaa argumentointia vaativissa tehtävissä suomalaiset eivät yltäneet yhtä hyvin tuloksiin kuin tekstitiedon hakemisessa tai luetun ymmärtämisessä. Nuorilta näytti puuttuvan

keinoja ja välineitä erityisesti tekstin sisällön, muodon ja vaikuttavuuden yhteyksien ymmärtämiseen. Etenkin rakenteen ja tyylin, argumentointitapojen ja kielellisten ilmaisujen erittely ja arviointi tuotti vaikeuksia. Nuorten oli vaikea analysoida ja tehdä päätelmiä erilaisten tekstityyppien vaikuttamiskeinoista, jäsentämistavoista, ilmaisutavoista ja sanavalinnoista sekä näiden yhteydestä tekstin tarkoitukseen, sisällön vakuuttavuuteen ja vaikuttavuuteen. Onneksi uudet opetussuunnitelmat painottavat monipuolisen tekstitiedon osuutta ja tukevat niin luetun ymmärtämisen ja kriittisen arvioinnin kuin kirjoittamisenkin taitojen kehittämistä. Uudet opetussuunnitelmat painottavat myös entistä vahvemmin erilaisten mediatekstien tuntemusta ja kriittisen medialukutaidon kehittämistä (Linnakylä & Sulkunen 2005).

1.3 Suomalaisnuoret menestyvät hyvin myös muilla osaamisalueilla

Suomalaisnuorten hyvät oppimistulokset eivät kuitenkaan ole rajoittuneet pelkästään lukutaitoon, vaan myös muilla alueilla kognitiiviset oppimistulokset ovat olleet huippuluokkaa. PISA-tutkimuksessa vuonna 2003, jolloin matematiikka oli arvioinnin pääalueena, suomalaisten tulos oli OECD-maiden paras. OECD:n ulkopuolisista maistakaan eivät yhtä hyvään yleistulokseen yltäneet muut kuin Kiinan Hongkong. Erityisen ilahduttavaa oli jälleen heikosti menestyneiden vähäinen osuus. Riskiryhmään jäi matematiikassakin vain kuusi prosenttia suomalaisista oppilaista. Korkeatasoisten matematiikan tulosten merkitystä vahvistaa se, että ne kertovat juuri sellaisten matematiikan oppimistavoitteiden toteutumisesta, joissa matematiikka ymmärretään jokaisen kansalaisen yleissivistyksenä ja joille on luonteenomaista tiedon soveltaminen ja ongelmanratkaisu arkitilanteissa (Törnroos & Kupari 2005; Kupari & Välijärvi 2005).

Luonnontieteissäkin suomalaiset nuoret menestyivät OECD-maista parhaiten, tosin samantasoisesti Japanin kanssa. Suoritus oli hieman parantunut kolmessa vuodessa. Neljäntenä osaamisalueena arvioitiin vuonna 2003 ongelmanratkaisua, jossa suomalaisten menestys oli myös erinomainen ja huipulle yltäneiden korealaisten kanssa samantasoinen (Reinikainen 2005a; 2005b; Kupari & Välijärvi 2005).

Missä määrin hyvä lukutaito selittää muissa oppiaineissa menestymistä? Tätä on pohdittu paljon, sillä monet koetehtävät myös matematiikassa, luonnontieteissä ja ongelmanratkaisussa vaativat monipuolista lukutaitoa. PISAssa luonnontieteidenkin koetehtävistä monet liittyivät sanomalehtiteksteihin. Joka tapauksessa eri sisältöalueiden tulokset korreloivat PISAssa vahvasti, mikä viittaa siihen, että

lukutaidolla on merkittävä osuus myös muissa oppiaineissa menestymiseen tai että kaikkien sisältöalueiden osaamiseen liittyy samanlaisia ajatteluprosesseja (vrt. Lerkkanen ym. 2005).

1.4 Elämänläheisyyden ihanne oppimistulosten arvioinnissa

Sosiokonstruktivistisen ja -kulttuurisen oppimisenäkemyksen vahvistuessa autenttisuutta eli elämänläheisyyttä ja arkipäivän todellisten ongelmien ratkaisua on alettu painottaa myös arvioinnissa. Autenttisuuden ihanne ulottuu arvioinnissa kohteen valinnasta ja määrittelystä mittavälineiden ja tulosasteikkojen rakentamiseen sekä tulosten tulkintaan ja johtopäätösten tekoon. Autenttisuutta ei kuitenkaan voi ajatella absoluuttisena vaan pikemminkin tavoiteltavana päämääränä. Todellisen elämän tai tulevaisuuden tilanteita ei sellaisenaan voi tuoda arviointiin eikä etenäkään kansainväliseen arviointiin, jossa tavoitteena on tulosten yleistäminen ja vertaaminen. Yleisenä pyrkimyksenä on kuitenkin yhdistää tietojen ja taitojen soveltaminen mahdollisimman elämänläheisiin arkipäivän tilanteisiin. Autenttisuuden ihanteen mukaanhan hyvän elämän taito koetellaan juuri arkitilanteissa ja elämän kokemuksissa.

Myös PISA:ssa arviointi on kohdistunut tietoyhteiskunnassa ja etenkin tulevaisuuden arkitilanteissa, opiskelussa, vapaa-ajan harrastuksissa, työssä ja yhteiskunnallisessa toiminnassa keskeisiin avaintaitoihin. Avaintaidoilla tarkoitetaan laaja-alaisia geneerisiä taitoja, joilla on merkitystä niin yksilöiden henkisen kasvun ja uuden oppimisen kuin kulttuurin uudistumisen ja yhteiskunnan kehityksen kannalta. Ne eivät ole pelkästään kognitiivisia taitoja, vaan niihin katsotaan kuuluvaksi myös asenteita ja arvostuksia, sosiaalisen vuorovaikutuksen erilaisia muotoja, itsetuntemusta ja -luottamusta sekä oman elämän ja toiminnan suunnittelua ja hallintaa (Linnakylä & Välijärvi 2005).

PISA-ohjelmassakin on siirrytty avaintaitojen mahdollisimman autenttiseen arviointiin ja tavoitteena on ollut selvittää, miten perusopetuksen päättävät nuoret hallitsevat tulevaisuuden jatko-opintojen, työelämän, vapaa-ajan ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta keskeisiä tietoja ja taitoja. Ensimmäisessä arvioinnissa vuonna 2000 pääalueena oli lukutaito ja muina alueina matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Lisäksi arvioitiin oppilaiden asenteita ja motivaatiota, opiskelustrategioita ja tietotekniikan käyttöä sekä itseohjautuvuutta opiskelussa. Vuonna 2003 PISA-

tutkimuksen pääalueena oli matematiikan osaaminen. Tämän ohella arvioitiin myös lukutaitoa, luonnontieteiden osaamista ja ongelmanratkaisua.

PISAssa lukutaitoa ei näin ollen arvioida teknisenä perustaitona tai sananmukaisena tekstin ymmärtämisenä vaan tietoyhteiskunnan erilaisissa tilanteissa toimivina tiedon hankinnan, luetun ymmärtämisen ja tulkinnan sekä kriittisen ja pohtivan lukemisen taitoina. Hyvän lukutaidon katsotaan mahdollistavan yksilön omien toiveiden, elämänsuunnitelmien ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumisen sekä jatko-opinnoissa että vapaa-ajan harrastuksissa ja myöhemmin työelämässä. (OECD 2003; Linnakylä & Sulkunen 2005).

Matematiikkaa ei niin ikään PISAssa arvioida tiettyjen matematiikan laskutoimitusten hallintana vaan kykynä asettaa, muotoilla, ratkaista ja tulkita matemaattisia ongelmia erilaisissa tilanteissa sekä koulussa että sen ulkopuolella. Vaikka tällöinkin tarvitaan matematiikan perustietojen, käsitteiden ja ratkaisumenetelmien hallintaa, ne eivät ole suoraan arvioinnin kohteena, vaan oppilas joutuu ensin tulkitsemaan ja käsitteellistämään jonkin todellisen arkielämän ongelman matemaattiseksi ongelmaksi ja sen jälkeen ratkaisemaan sen matemaattisesti sekä tulkitsemaan matemaattisen ratkaisun tuloksen arkitilanteeseen soveltaen ja ilmaisemaan sen vielä kirjallisesti omin sanoin. (OECD 2003; Törnroos & Kupari 2005).

Samaan tapaan myös luonnontieteellistä osaamista arvioidaan PISAssa jokaiselta kansalaiselta vaadittavana taitona, jolloin painotetaan oppilaan roolia luonnontieteellisen tiedon etsijänä ja aktiivisena käyttäjänä arkitilanteissa, joissa on ymmärrettävä mielipiteen ja tieteellisen tiedon ero. Lisäksi on osattava ratkaista käytännön ongelmia, joissa luonnontieteellisen tiedon hallinnalla on keskeinen rooli. Arkitilanteet ja käytännön ongelmat käsittelevät asioita, jotka liittyvät esimerkiksi nuorten omiin harrastuksiin, ruokatottumuksiin ja terveydenhoitoon, energian käyttöön, voimalan sijoituspaikasta päättämiseen tai ilmaston lämpenemiseen globaalina ongelmana (OECD 2003; Reinikainen 2005a).

Myös ongelmanratkaisu on PISAssa ymmärretty tilannesidonnaisena opiskeluun, vapaa-aikaan, työhön ja kansalaisuuteen liittyvänä painottaen erityisesti koulun ulkopuolisia ongelmanratkaisutarpeita. Niinpä ongelmanratkaisua on arvioitu oppiainerajat läpäisevänä taitona, johon sisältyy tehtävässä esitetyn ongelman tunnistaminen tilanneanalyysin perusteella, relevantin tiedon hyväksikäyttö,

ratkaisumallin ja -strategian valinta, ongelman ratkaisu ja ratkaisun perustelu sekä esitleminen muille (OECD 2003; Reinikainen 2005b).

Asenteita ja arvostuksia on PISAssa arvioitu sekä eri osaamisalueisiin liittyen että yleensä opiskelun ja koulunkäynnin samoin kuin jatko-opintosuunnitelmien näkökulmasta.

Kansainvälisissä oppimistulosten arvioinneissa autenttisuutta tuodaan koetehtäviin tavallisesti elämänläheisten tehtäväympäristöjen sekä avoimien sovellus- ja ongelmanratkaisutehtävien välityksellä. Lukutaitoa arvioivissa tehtävissä autenttisuutta on tuotu kokeisiin erityisesti todellisesta kontekstista poimittujen tekstien avulla. Tekstit valitaan edustamaan mahdollisimman monipuolisesti eri elämänalueita, tilanteita ja tarkoituksia, tekstilajeja ja sisältöjä. Autenttisuutta vahvistetaan myös arkitodellisuutta muistuttavilla tekstikokoelmilla. IEA:n lasten lukutaitotutkimuksessa (PIRLS 2001) luettavat tekstit koottiin pieneksi kuvakirjaksi, jollainen voisi hyvin olla tarjolla koulussa tai kirjastossa. Koetehtävät liitettiin kirjan teksteihin. Aikuisten lukutaitotutkimuksessa koetekstit koottiin omaksi sanomalehdeksi, joka sisälsi erilaisia tekstejä: uutisia, pääkirjoituksia, ilmoituksia ja mainoksia (OECD 2000; Linnakylä ym. 2000).

Myös PISAn lukukokeissa kaikki koetekstit olivat siinä mielessä aitoja, että ne olivat aiemmin jossain osallistujamaassa julkaistuja kirjojen, lehtien tai Internetin tekstejä. Tekstien valinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että tekstit olivat tyypillisesti sellaisia, joita nuoret kohtaavat arkielämässäänkin tällä hetkellä tai ainakin lähitulevaisuudessa opiskelussa, työssä tai vapaa-aikanaan. Niinpä sanomalehtitekstien osuus on ollut huomattava. PISAn lukukokeissa vuonna 2003, jolloin lukutaito oli arvioinnin sivualueena, kahdeksasta luettavasta tekstistä kaksi oli tyypillisiä sanomalehtiartikkeleita ja 28 koetehtävästä 7 liittyi sanomalehtiteksteihin. Nuorten elämänpiirissä tyypillisten ja mielekkäiden tekstien valitseminen lukukokeeseen on tärkeää tietysti myös osallistujien motivaation kannalta. Kun kokeessa on kiinnostavia ja tutuntyyppisiä tekstejä, osallistujat suhtautuvat kokeeseen myönteisemmin ja syventyvät lukemaansa luontevammin (Sulkunen 2004).

Koetehtävissä ei nykyisin enää suosita monivalintoja vaan on siirrytty entistä enemmän avoimien tehtävien käyttöön, jolloin vastaaja joutuu etsimään, soveltamaan ja arvioimaan tietoa sekä tuottamaan oman ratkaisun tehtävässä asetettuun ongelmaan. Useimmiten tehtävissä vaaditaan yleistiedon, arkitiedon ja osaamisalueelle tyypillisen erikoistiedon yhdistämistä, käsitteiden, periaatteiden ja prosessien tuntemista sekä

tehtävän ratkaisun esittämistä omin sanoin tai piirroksin. Kaikkein yksinkertaisimmissa avoimissa tehtävissä oppilas tuottaa lyhyen sanallisen, graafisen tai numeerisen vastauksen. Kaikkein vaativimmissa tehtävissä oppilas laatii tiivistelmän, kartan, järjestelmän toimintaa kuvaavan graafisen esityksen tai pitkähkön kirjallisen argumentin. Nämä tehtävät vaativat usein sekä tehtävässä esitetyn ongelman ratkaisun että sen perustelujen esittämistä.

Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella PISA-tutkimuksen eri osaamisalueidenyleistuloksia, vaikka hyödynnetäänkin vuoden 2003 PISA-tutkimuksen kansallista aineistoa. *Päähuomio kiinnitetään sanomalehtien lukemisaktiivisuuteen ja tarkastellaan lukemisaktiivisuuden yhteyttä muiden medioiden käyttöön sekä eri osaamisalueiden oppimistuloksiin.*

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimuksen tavoite

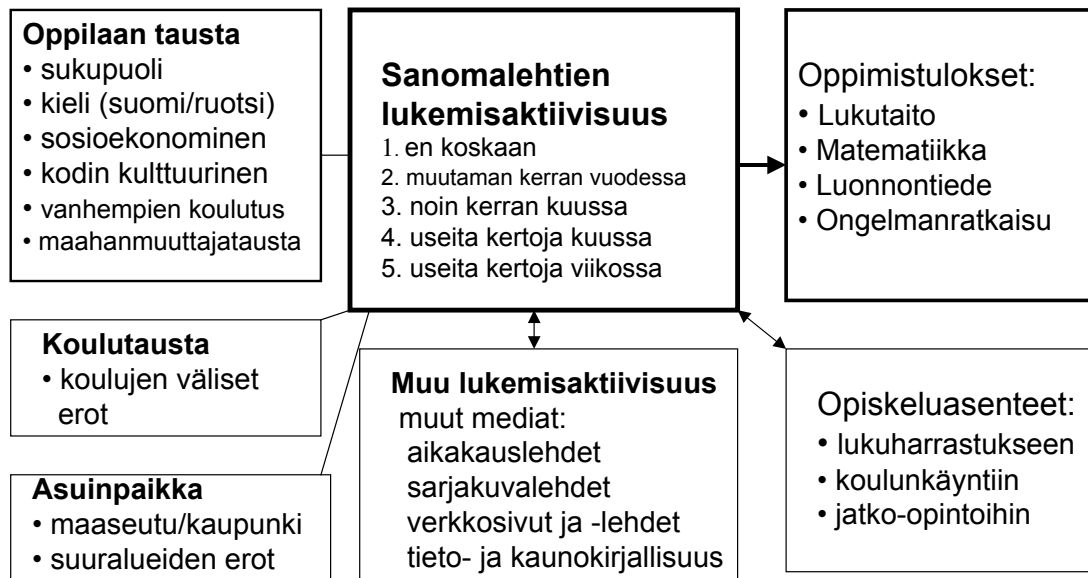
Tutkimus selvittää PISA 2003 -aineiston pohjalta 15-vuotiaiden suomalaisnuorten sanomalehtien ja muiden medioiden lukemisaktiivisuutta, siihen vaikuttavia taustatekijöitä sekä aktiivisuuden yhteyttä oppimistuloksiin ja opiskeluasenteisiin.

Tutkimuskysymykset tarkentuivat seuraaviksi:

1. Miten aktiivisia sanomalehtien lukijoita suomalaiset nuoret ovat? Miten sanomalehtien lukemisaktiivisuus vaihtelee tytöillä ja pojilla; suomen- ja ruotsinkielisillä nuorilla; erilaisissa sosioekonomisissa ja kulttuurisissa ryhmissä; maahanmuuttajaryhmässä sekä eri puolilla Suomea, maalla ja kaupungissa?
2. Miten aktiivisesti nuoret käyttävät verkkolehtiä ja muita painettuja medioita? Miten muiden medioiden käyttö liittyy sanomalehtien lukemiseen?
3. Miten sanomalehtien lukemisaktiivisuus on yhteydessä oppimistuloksiin ja opiskeluasenteisiin?
 - Lukutaitoon ja -harrastukseen
 - Matematiikan osaamiseen
 - Luonnontieteiden osaamiseen
 - Ongelmanratkaisuun
 - Opiskeluasenteisiin
 - Jatko-opiskelusuunnitelmiin

4. Millaisia mediankäyttäjryhmiä nuorista muodostuu? Millainen rooli sanomalehdellä on nuorten mediankäyttöprofiilissa? Millaisia ovat eri mediankäyttöryhmien oppimistulokset ja opiskeluasenteet?

Tutkimusasetelma käy ilmi oheisesta kuvioista (kuvio 1).

Kuvio 1. Tutkimusasetelma

Aluksi tarkastellaan sanomalehtien lukemisaktiivisuutta ja sen pysyvyyttä. Aineistoahan kerättiin PISAssa sekä vuosina 2000 että 2003. Valitettavasti vuonna 2003 aineistoa koottiin eri medioiden käyttöaktiivisuudesta ainoastaan kansallisena osatutkimuksena, joten vertailutietoja muihin OECD-maihin ei ole vuodelta 2003. Sanomalehtien lukemisen ohella tarkastellaan myös verkkolehtien ja muiden medioiden käyttöä. Lukemisaktiivisuuden ja muiden medioiden käytön kuvailun ohella huomio kohdistetaan sanomalehtien ja verkkolehtien lukemisaktiivisuuteen ja vertaillaan sanomalehtien ja verkkolehtien lukemisaktiivisuutta erilaisissa osaryhmissä.

Eri medioiden käyttöaktiivisuuden kuvailun jälkeen selvitetään sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteyttä joidenkin keskeisten osaamisalueiden – lukutaidon, matematiikan, luonnontieteiden ja ongelmanratkaisun – oppimistuloksiin sekä lukuharrastukseen, koulunkäyntiin ja jatko-opintosuunnitelmiin liittyviin opiskeluasenteisiin. Lopuksi etsitään ja kuvaillaan vielä erilaisia mediankäyttäjryhmiä sekä vertaillaan käyttäjryhmien oppimistuloksia ja opiskeluasenteita.

2.2 Tutkimusaineisto ja mittavälineet

Laaja kansallinen aineisto perustuu edustavaan otokseen (toteutunut otos 5796 oppilasta, joista ruotsinkielisiä 1207) ja kattaa sekä suomen- että ruotsinkieliset 15-vuotiaat. Ruotsinkielisiä nuoria yliotostettiin, jotta vertailuja kieliryhmien välillä voitiin tehdä. Perusjoukko, suunniteltu ja toteutunut otos sekä kyselyyn ja kokeisiin vuonna 2003 vastanneiden oppilaiden osuudet käyvät ilmi taulukosta 1.

Taulukko 1. Perusjoukko, suunniteltu ja toteutunut otos sekä kyselyyn ja kokeisiin vastanneiden oppilaiden osuudet.

Ositteet Alueet	Kunta- muoto	Perusjoukko		Suunniteltu otos		Toteutunut otos		Vastanneet	
		Koulut	Oppilaat	Koulut	Oppilaat	Koulut	Oppilaat	Oppilaat	%
Uusimaa	Maaseutu	5	286	2	70	2	67	64	96
	Kaupunki	127	13 182	34	1 185	34	1 166	1 066	91
	Yhteensä	132	13 468	36	1 255	36	1 233	1 130	92
Etelä- Suomi	Maaseutu	69	3 756	10	343	10	339	310	91
	Kaupunki	151	15 751	41	1 417	41	1 389	1 302	94
	Yhteensä	220	19 507	51	1 760	51	1 728	1 612	93
Itä-Suomi	Maaseutu	61	3 798	10	333	10	332	308	93
	Kaupunki	43	4 463	11	385	11	381	354	93
	Yhteensä	104	8 261	21	718	21	713	662	93
Väli- Suomi	Maaseutu	46	2 561	7	227	7	219	207	95
	Kaupunki	48	4 818	12	403	12	392	365	93
	Yhteensä	94	7 379	19	630	19	611	572	94
Pohjois- Suomi	Maaseutu	49	2 370	6	188	6	183	170	93
	Kaupunki	54	5 294	14	475	14	472	443	94
	Yhteensä	103	7 664	20	663	20	655	613	94
Ruotsin- kieliset	Maaseutu	18	988	18	378	17	371	353	95
	Kaupunki	33	2 516	33	942	33	924	854	92
	Yhteensä	51	3 504	51	1 320	50	1 295	1 207	93
Kaikki yhteensä		704	59 783	198	6 346	197	6 235	5796	93

Kaikki 5796 oppilasta vastasivat kyselylomakkeeseen ja matematiikan kokeisiin. Koska lukutaito, luonnontiede ja ongelmanratkaisu olivat vuonna 2003 PISA-tutkimuksessa sivuaineina, hieman yli puolet oppilaista vastasi näiden sisältöalueiden koetehtäviin. Lukutaitokokeisiin vastasi 3124 oppilasta, luonnontieteiden kokeisiin 3121 oppilasta ja ongelmanratkaisutehtäviin 3129 oppilasta. Otokset olivat kuitenkin ikäluokkaa edustavia kaikilla osa-alueilla (ks. tarkemmin Kupari & Välijärvi 2005).

Sanomalehtien ja muiden medioiden lukemisaktiivisuutta arvioitiin kyselylomakkeella. Aineisto perustuu nuorten antamiin tietoihin keväällä 2003. Nuorten vapaa-ajan lukemisen aktiivisuutta arvioitiin kysymällä nuorilta itseltään, miten usein he lukivat omasta halustaan *sanomalehtiä, aikakaus- ja sarjakuvalehtiä, kauno- ja*

tietokirjallisuutta sekä sähköpostia ja verkkosivuja. Verkkolehtien lukemisen useutta arvioitiin lisäksi tietotekniikan käyttöaktiivisuuden arvioinnin yhteydessä. Aktiivisuuden arvioinnissa käytettiin viittä vaihtoehtoa: ei koskaan, muutaman kerran vuodessa, noin kerran kuussa, useita kertoja kuussa, useita kertoja viikossa. Näin saatua viisiportaista asteikkoa käytettiin analyyseissa järjestyksasteikon tapaan. Valitettavasti sanomalehtien lukemisen yhteydessä ei vuonna 2003 kysytty tarkemmin, mitä nuoret lehdistä lukivat vaan ainoastaan lukemisen aktiivisuutta.

Sanomalehtien lukemisen taustatekijöistä käytettävissä olivat oppilaiden sukupuoli, kieli- ja maahanmuuttajatausta, vanhempien koulutus ja heidän ammattiinsa perustuva sosioekonominen status, kodin kulttuuriset ja opiskelua tukevat resurssit sekä kotiseutu ja asuinpaikka.

Oppimistuloksia on arvioitu PISA-tutkimuksen neljän osaamisalueen testeillä, jotka kattoivat lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen sekä ongelmanratkaisun taidot (ks. tarkemmin Välijärvi & Kupari 2005). Näitä sisältöalueita arvioitiin mahdollisimman elämänläheisesti koulussa, harrastuksissa, jatko-opinnoissa ja aktiivisessa kansalaisuudessa tarvittavien tietojen ja taitojen näkökulmasta, kuten edellä luvussa 1.3 on esitelty. Lisäksi opiskeluasenteita on mitattu niin vapaa-ajan lukuharrastukseen sitoutumisen kuin yleisestikin koulunkäynnin hyödyllisyyteen ja jatko-opintosuunnitelmiin kohdistuen.

Tässä tutkimuksessa käytettyjä keskeisiä asenne- ja taustamuuttujia ja niiden muodostamista kuvataan tarkemmin liitteessä 1. Oppimistuloksia ja niiden mittaamista käsitellään tarkemmin kansallisissa PISA-raporteissa (Välijärvi & Linnakylä 2002; Kupari & Välijärvi 2005).

2.3 Menetelmät

Tutkimustulosten raportoinnissa käytetään hyväksi taulukoita ja graafisia kuvioita. Ne perustuvat tutkimusaineistosta laskettuihin kuvaileviin tunnuslukuihin, kuten *keskiarvoihin*, *frekvenssijakaumiin* ja niistä muodostettuihin *prosenttiosuuksiin*. Osaryhmiä kuvataan *ristiintaulukoimalla* saaduilla prosenttijakaumilla ja *varianssianalyysilla* saaduilla ryhmäkeskiarvoilla. *Korrelaatioilla* kuvataan muuttujien keskinäisiä yhteyksiä.

Tutkimusaineisto on kaksitasoinen kouluaineisto, jossa oppilaat ovat ensimmäisen tason havaintoyksiköitä ja koulut toisen tason yksiköitä. *Kaksitasoisella regressiomallilla* (Goldstein 1995; Snijders & Bosker 2002) aineiston rakenne saadaan mukaan tilastolliseen analyysiin. Mallilla tutkitaan sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteyttä oppilaiden osaamiseen, kun samalla kontrolloidaan oppilaiden sukupuolen, lukuharrastuksen ja kotitaustan vaikutus osaamiseen. Muuttuja kerrallaan suoritettuihin analyysihin verrattuna näin saadaan selville taustaltaan samanlaisten oppilaiden lukemisaktiivisuuden yhteys osaamiseen. Lisäksi malli kertoo, kuinka suurina ovat koulujen väliset erot oppimistuloksissa, kun sanomalehtien lukemisaktiivisuuden ja oppilaiden taustasta aiheutuvien erojen vaikutukset on kontrolloitu.

Ryhmittelyanalyysillä (Chatfield & Collins 1989) oppilaista muodostetaan eri medioiden käyttöaktiivisuuden perusteella lukijaryhmiä, jotka ovat sisäisesti mahdollisimman homogeenisiä mutta poikkeavat toisistaan mahdollisimman paljon.

Tilastollisissa analyysissä käytetään otanta-asetelman perusteella muodostettuja oppilaspainoja, joilla varmistetaan, että kokeista pois jääneet oppilaat eivät vaikuta otoksen edustavuuteen. Taulukkoon 2 on tiivistetty eri ongelmien analyysissä käytetyt tilastolliset menetelmät.

Taulukko 2. Tutkimuksessa käytetyt menetelmät ongelmittain

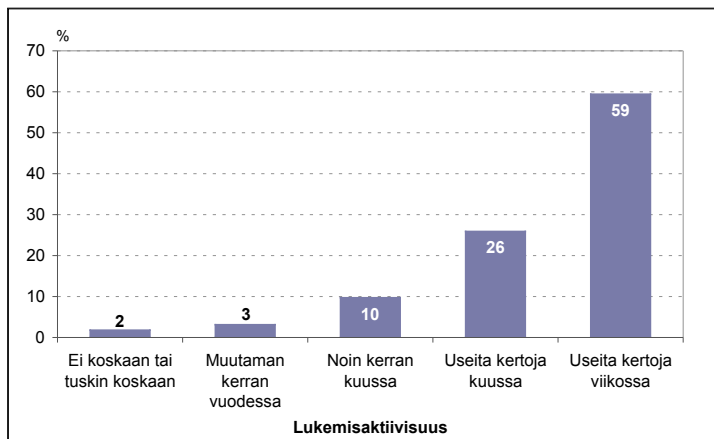
<i>Menetelmä</i>	<i>Ongelma</i>
1. Frekvenssit ja prosenttijakaumat	Sanomalehtien lukemisaktiivisuus koko joukossa ja osaryhmissä Verkkolehtien lukemisaktiivisuus koko joukossa ja osaryhmissä Muiden medioiden käyttöaktiivisuus
2. Ristiintaulukointi ja prosenttijakaumat	Koti-taustan, asuinpaikan ja kotiseudun yhteys sanomalehtien ja verkkolehtien lukemisaktiivisuuteen Lukijaryhmien väliset erot jatko-opintosuunnitelmissa
3. Korrelaatiot	Sanoma- ja verkkolehtien lukemisaktiivisuuden yhteys muiden medioiden käyttöön
4. Varianssianalyysi ja keskiarvot	Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys oppimistuloksiin ja opiskeluasenteisiin Lukijaryhmien väliset erot oppimistuloksissa ja opiskeluasenteissa
5. Kaksitasoinen regressiomalli	Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys oppimistuloksiin kun oppilaan tausta vakioidaan
6. Ryhmittelyanalyysi	Lukijaryhmien muodostaminen medioiden käyttöaktiivisuuden perusteella

3. TULOKSET

3.1 Miten aktiivisia sanomalehtien lukijoita suomalaiset nuoret ovat?

Miten usein nuoret lukevat sanomalehteä?

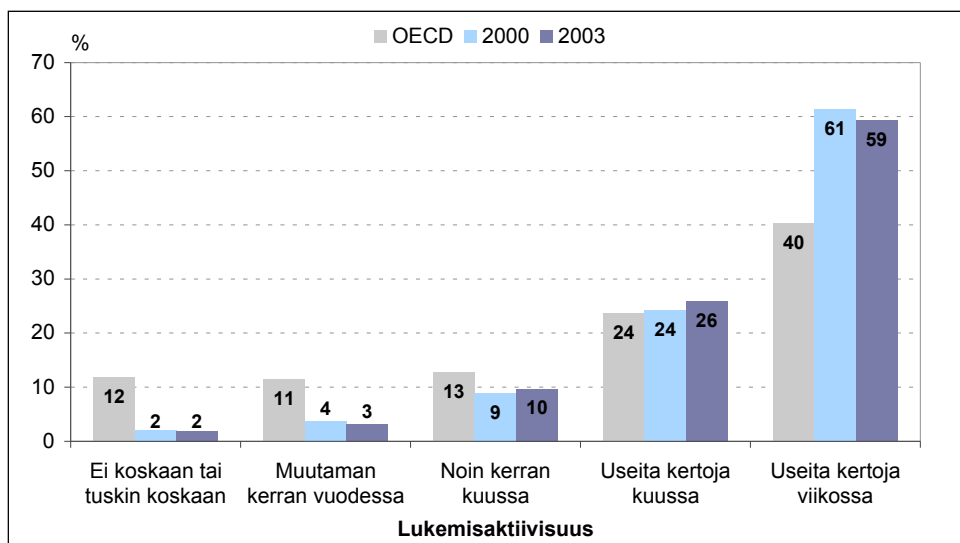
Vuonna 2003 kerätty PISA-aineisto osoittaa, että suomalaiset nuoret ovat yhä varsin aktiivisia sanomalehtien lukijoita (kuvio 2). Useita kertoja viikossa luki sanomalehteä 59 prosenttia nuorista ja useita kertoja kuussa lisäksi 26 prosenttia. Tosin on huomattava, että niitäkin nuoria oli 10 prosenttia, jotka lukivat sanomalehteä kerran kuukaudessa. Muutaman kerran vuodessa lehteen tarttui 3 prosenttia. Nuorista 2 prosenttia ilmoitti, ettei lukenut sanomalehteä koskaan tai tuskin koskaan.

Kuvio 2. 15-vuotiaiden nuorten sanomalehtien lukemisaktiivisuus vuonna 2003

Kolme vuotta aiemmin kerättyyn PISA-aineistoon verrattuna tilanne oli säilynyt hyvin samanlaisena (kuvio 3). Tuolloin 61 prosenttia luki lehteä useita kertoja viikossa ja 24 prosenttia useita kertoja kuukaudessa. Näin ollen aktiivisten lukijoiden määrä oli säilynyt lähes ennallaan. Samoin ennallaan oli säilynyt niiden osuus, jotka eivät lukeneet lehteä koskaan tai tuskin koskaan (2 %). Vuonna 2000 kerätty kaikkien OECD-maiden aineisto osoitti, että suomalaisnuoret olivat tuolloin kolmanneksi aktiivisimpia lehtien lukijoita, heti islantilaisien ja norjalaisien jälkeen. Islantilaisista nuorista 74 prosenttia luki sanomalehtiä useita kertoja viikossa; norjalaisista näin teki 63 prosenttia. Huomattava on kuitenkin, että esimerkiksi Ranskassa ja Espanjassa ainoastaan 24 prosenttia nuorista oli yhtä aktiivisia lehtien lukijoita. OECD-maissa

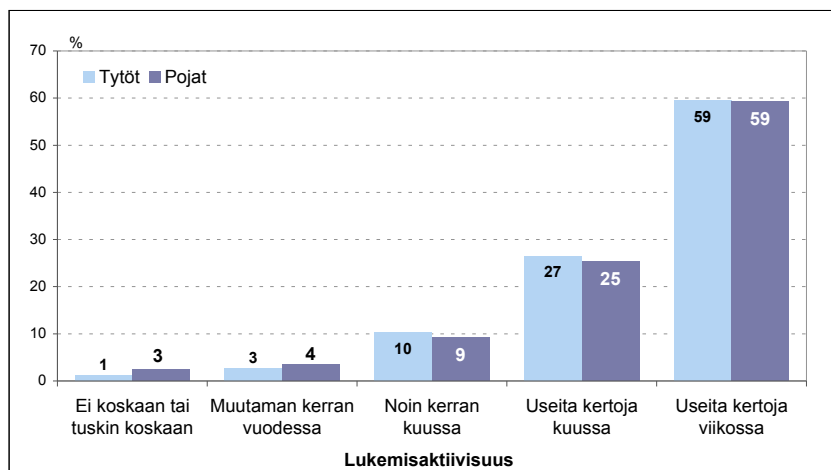
useita kertoja viikossa lukevien osuus oli keskimäärin vain 40 prosenttia ja niiden osuus, jotka eivät lukeneet sanomalehtiä ollenkaan, jopa 12 prosenttia. Belgiassa sanomalehtiä ei lukenut koskaan tai tuskin koskaan nuorista 24 prosenttia, Espanjassa 21 prosenttia ja Ranskassa 18 prosenttia (OECD 2001).

Kuvio 3. Nuorten lukemisaktiivisuus vuosina 2000 ja 2003 Suomessa ja vuonna 2000 OECD-maissa keskimäärin

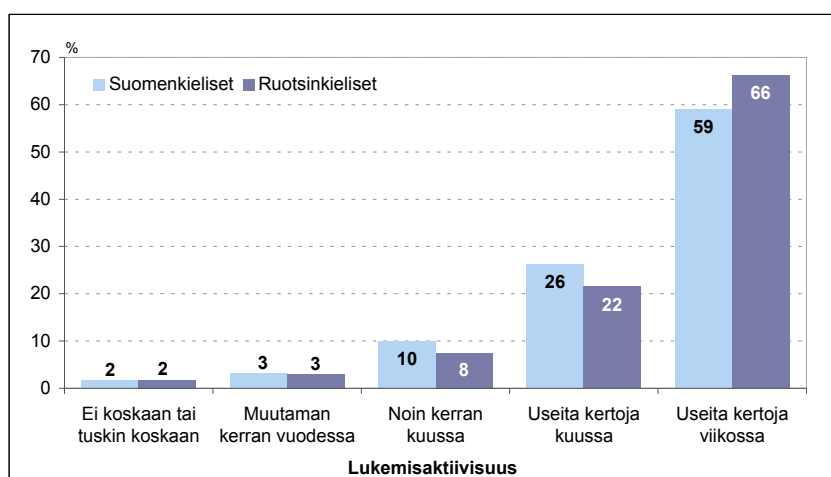
Sanomalehtien lukemisaktiivisuus eri osaryhmissä

Vuonna 2003 tytöt ja pojat olivat yhtä aktiivisia sanomalehtien lukijoita (kuvio 4). Molemmissa ryhmissä useita kertoja viikossa sanomalehteä lukevien osuus oli 59 prosenttia. Pientä eroa oli seuraavaksi aktiivisessa eli useita kertoja kuukaudessa lukevien ryhmässä tyttöjen hyväksi (27 %, 25 %). Passiivisimmassa ryhmässä, joka ei koskaan lukenut lehtiä, oli taas poikia hieman enemmän (1 %, 3 %). Sukupuolierot olivat kaiken kaikkiaan varsin pienet. Niinpä sanomalehti on selvästi sellainen media, joka pikemminkin tasoittaa sukupuolieroa kuin lisää sitä.

Kuvio 4. Sukupuoliero sanomalehtien lukemisaktiivisuudessa

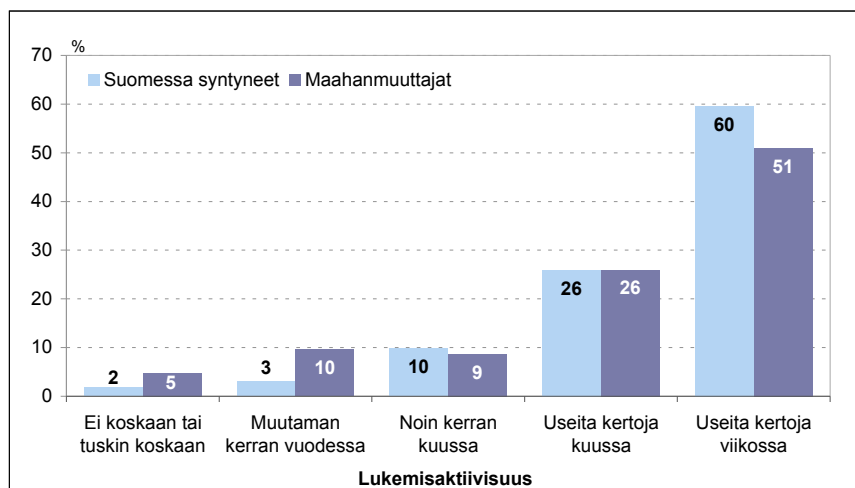
Sen sijaan kieliryhmien välillä oli selvä ja merkitsevä ero. Ruotsinkieliset nuoret olivat aktiivisempia sanomalehtien lukijoita kuin suomenkieliset. Useita kertoja viikossa luki ruotsinkielisistä nuorista lehtiä 66 prosenttia, suomenkielisistä 59 prosenttia. Tilanne oli päinvastainen seuraavaksi aktiivisessa ryhmässä, jossa suomenkielisistä oli 26 prosenttia ja ruotsinkielisistä 22 prosenttia. Passiivisimmissa lukijaryhmissä ei eroa ollut kieliryhmien välillä.

Kuvio 5. Kieliryhmien välinen ero sanomalehtien lukemisaktiivisuudessa

Maahanmuuttajanuoret eivät olleet aivan yhtä aktiivisia sanomalehtien lukijoita kuin Suomessa syntyneet, mutta kuitenkin aktiivisempia kuin esimerkiksi OECD-maiden nuoret keskimäärin (kuvio 6) (OECD 2001). Maahanmuuttajanuoristakin ilmoitti 51 prosenttia lukevansa sanomalehtiä useita kertoja viikossa ja 26 prosenttia lisäksi useita

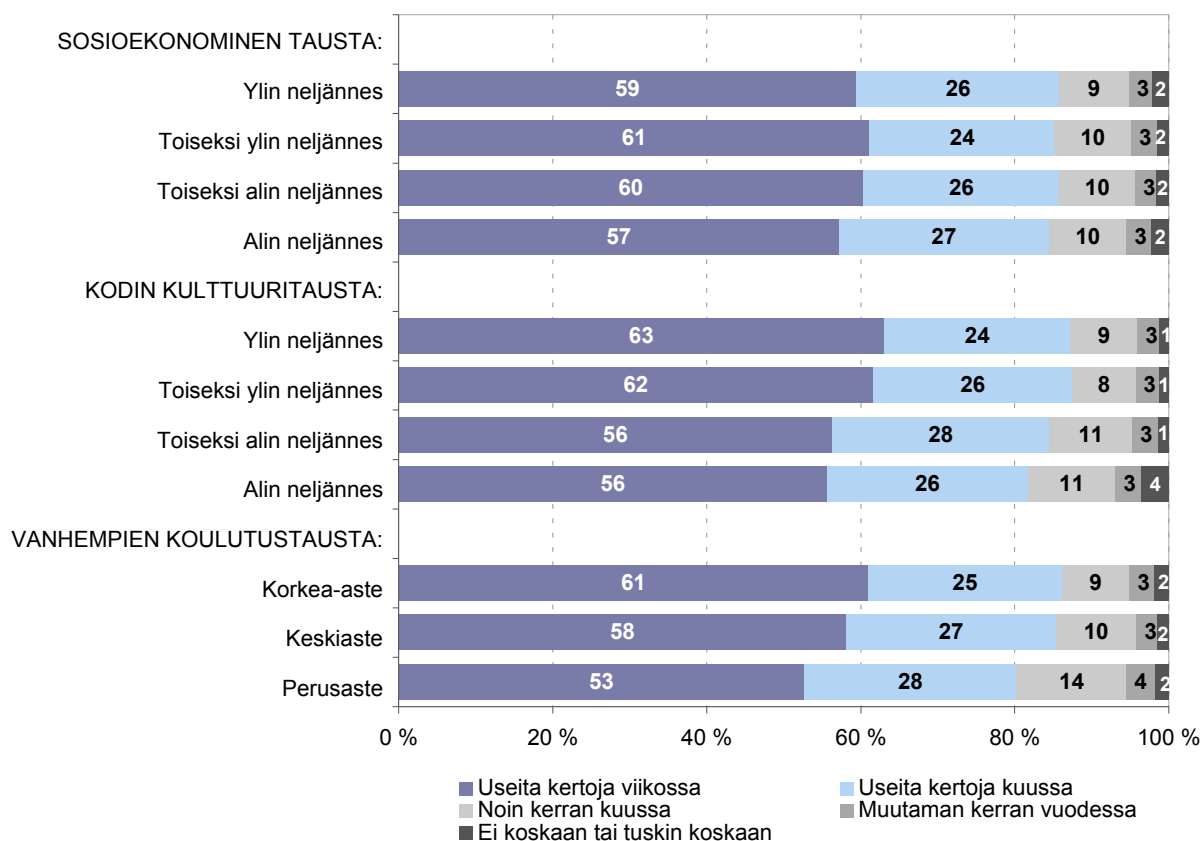
kertoja kuukaudessa. Passiivisia lukijoita oli maahanmuuttajaryhmässä selvästi enemmän kuin Suomessa syntyneissä. Nuorilta ei kysytty, millä kielellä he lehtiä lukivat, joten on mahdollista, että maahanmuuttajanuorten lehtivalikoima oli tavanomaista laajempi.

Kuvio 6. Maahanmuuttajanuorten ja Suomessa syntyneiden sanomalehtien lukemisaktiivisuus

Nuorten sosioekonomisen ja kulttuurisen taustan yhteys sanomalehtien lukemisaktiivisuuteen

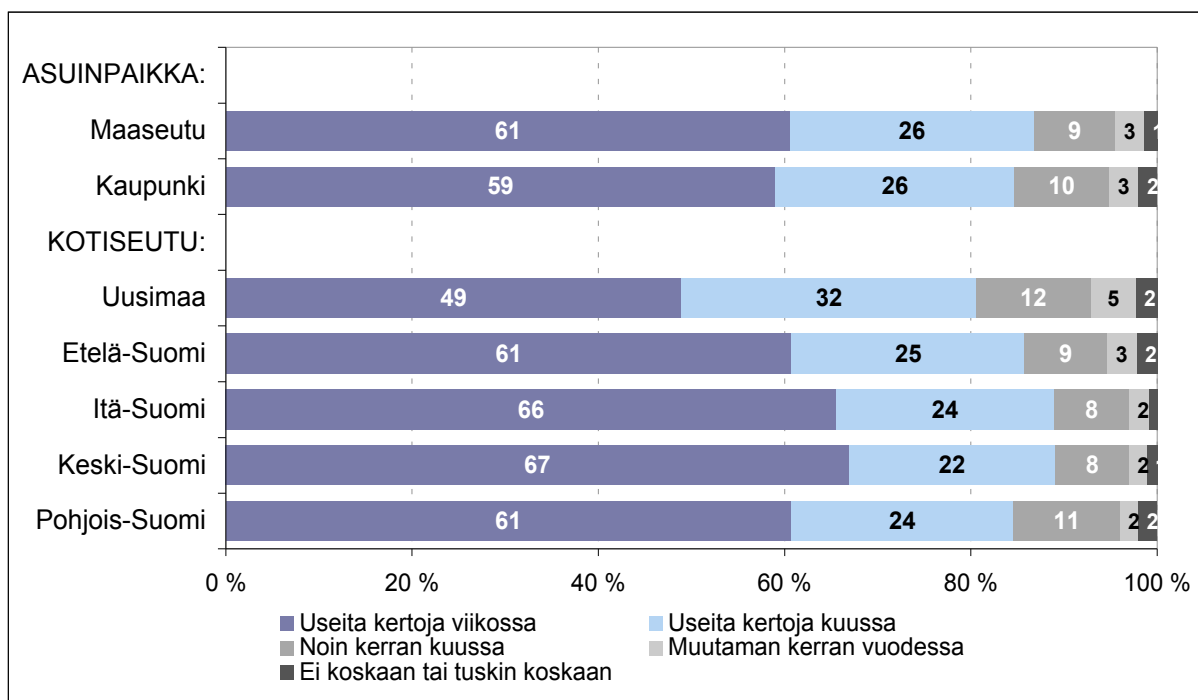
Nuorten sosioekonomista taustaa mitataan PISAssa vanhempien ammatin, koulutustaustan ja kodin kulttuuriressurssien näkökulmasta. Vanhempien ammattiin perustuvan sosioekonomisen luokituksen pohjalta nuoret jaettiin neljään ryhmään. Sanomalehtien lukemisaktiivisuus ei Suomessa poikennut merkitsevästi eri sosioekonomisiin luokkiin sijoittuvien nuorten ryhmissä, vaan kaikkien sosioekonomisten ryhmien nuoret lukivat sanomalehtiä lähes yhtä aktiivisesti (kuvio 7). Hieman, muttei merkitsevästi, aktiivisempi oli toiseksi ylin sosioekonominen neljännes. Passiivisuus jakautui aivan tasan. Kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä oli muutaman kerran vuodessa tai sitä harvemmin sanomalehtiä lukevien osuus 5 prosenttia.

Kuvio 7. Kotitaustan yhteys nuorten sanomalehtien lukemiseen.

Kodin kulttuuritaustaa arvioitiin kysymällä nuorilta, oliko heillä kotona kirjallisuuden klassikoita (esimerkiksi Aleksis Kiven teoksia), runokirjoja ja erilaisia taideteoksia, esimerkiksi maalauksia. Vastausten perusteella nuoret jaettiin neljään ryhmään. Neljänneksittäin tarkasteltuna näytti siltä, että klassista kulttuuria arvostavissa kodeissa kasvaneet nuoret olivat hieman muita aktiivisempia sanomalehtien lukijoita. Heistä 62–63 prosenttia luki lehtiä useita kertoja viikossa, kun vähemmän vahvasta kulttuurisesta taustasta tulevista nuorista yhtä aktiivisia lukijoita oli 56 prosenttia. Erot eivät kuitenkaan olleet kovin suuria (kuvio 7).

Vanhempien koulutustausta oli sen sijaan selvemmin yhteydessä nuorten aktiiviseen lehtien lukemiseen. Korkeakoulun tai keskiasteen käyneiden vanhempien lapset olivat selvästi aktiivisempia lehtien lukijoita kuin pelkän perusasteen suorittaneiden vanhempien lapset (kuvio 7).

Kuvio 8. Asuinpaikan ja kotiseudun yhteys sanomalehtien lukemisaktiivisuuteen

Asuinpaikan ja kotiseudun yhteys sanomalehtien lukemiseen

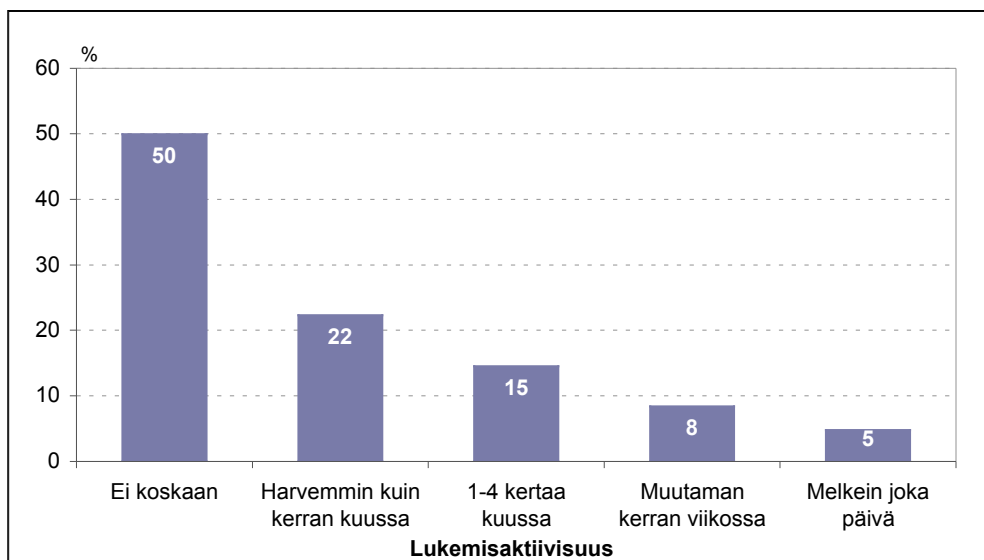
Asuipa nuori maaseudulla tai kaupungissa, sillä ei ollut merkittävää yhteyttä sanomalehtien lukemisaktiivisuuteen, vaikka maaseudulla nuoret olivat hieman aktiivisempia kuin kaupungissa (kuvio 8). Maaseudulla useita kertoja viikossa luki sanomalehtiä nuorista 61 prosenttia, kaupungissa 59 prosenttia. Useita kertoja kuukaudessa lukevien osuuksissa ei ollut eroa.

Kotiseudulla sen sijaan oli selvästi suurempi merkitys sanomalehtien lukemisaktiivisuuteen. Uudellamaalla useita kertoja viikossa lehteä lukevien osuus oli merkitsevästi alempi (49 %) kuin muualla Suomessa. Aktiivisimpia lehtien lukijoita olivat keski- ja itäsuomalaiset nuoret, joista useita kertoja viikossa lehtiä luki 66–67 prosenttia. Niiden osuuksissa, jotka tuskin koskaan tarttuivat sanomalehteen, ei ollut alueiden välillä eroa.

3.2 Miten aktiivisesti nuoret lukevat verkkolehtiä?

Verkkolehtien seuraaminen on vielä melko harvinaista nuorten keskuudessa (kuvio 9). Vain 5 prosenttia 15-vuotiaista luki verkkolehtiä melkein joka päivä ja 8 prosenttia

lisäksi muutaman kerran viikossa. Muutaman kerran kuussa verkkolehtiä seurasi lisäksi 15 prosenttia nuorista. Puolet 15-vuotiaista kuitenkin ilmoitti, ettei lue koskaan verkkolehtiä .

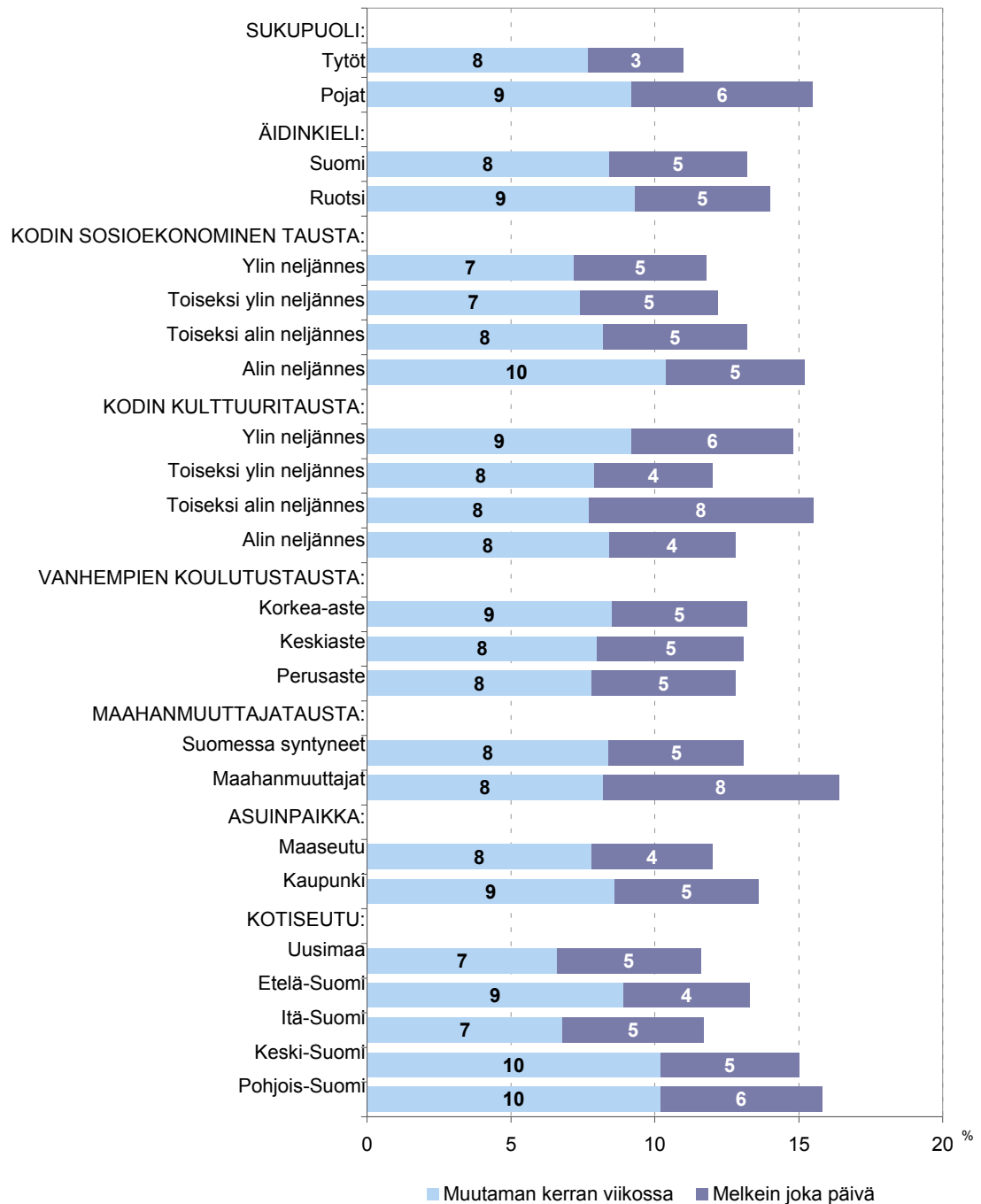

Kuvio 9. Verkkolehtien lukemisaktiivisuus

Verkkolehtien lukemisaktiivisuus poikkesi jonkin verran eri osaryhmissä, vaikka erot olivat kaiken kaikkiaan varsin pieniä (kuvio 10). Pojat olivat tyttöjä aktiivisempia verkkolehtien lukemisessa. Vähintään muutaman kerran viikossa pojista luki verkkolehtiä 15 prosenttia, kun tyttöjen vastaava osuus oli 11 prosenttia. Kieliryhmien välillä ei eroa juuri ollut. Vanhempien koulutustaustakaan ei näyttänyt vaikuttavan aktiivisuuteen. Sen sijaan maahanmuuttajien parissa verkkolehtien lukeminen oli hieman aktiivisempaa kuin muilla. Tämä selittyy ehkä sillä, että verkkolehdet mahdollistavat myös muiden maiden lehtien seuraamiseen. Sosioekonomisen taustan yhteys oli kiinnostava, sillä alimman sosioekonomisen ryhmän nuoret lukivat verkkolehtiä hieman muita aktiivisemmin. Kodin klassisen kulttuurin suosimisen yhteys verkkolehtien lukemiseen ei ollut selkeä, sillä sekä ylimmän että toiseksi alimman ryhmän nuoret olivat hieman muita aktiivisempia.

Asuinpaikalla näytti olevan hieman yhteyttä verkkolehtien seuraamiseen siten, että kaupungeissa asuvat olivat hieman maalla asuvia aktiivisempia. Kiinnostava oli tulos,

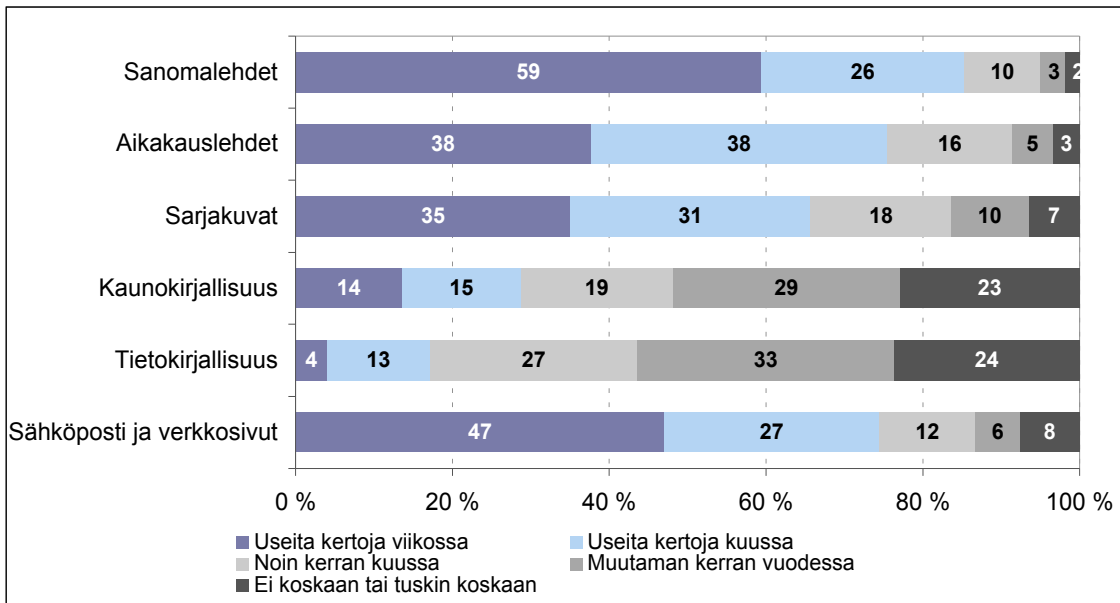
että Uudellamaalla verkkolehtien seuraaminen oli vähäisintä. Tosin yhtä harvinaista se oli Itä-Suomessa. Sen sijaan Pohjois- ja Keski-Suomessa verkkolehtiä luettiin muuta maata hieman aktiivisemmin. Pohjois-Suomessa ainakin muutaman kerran viikossa verkkolehtiä luki 16 prosenttia, kun vastaava osuus Uudellamaalla ja Itä-Suomessa oli 12 prosenttia (kuvio 10). Kaiken kaikkiaan verkkolehtien suosio oli kuitenkin vielä vähäistä, eivätkä erot osaryhmien välillä olleet merkittäviä.

Kuvio 10. Verkkolehtien lukemisaktiivisuus eri osaryhmissä

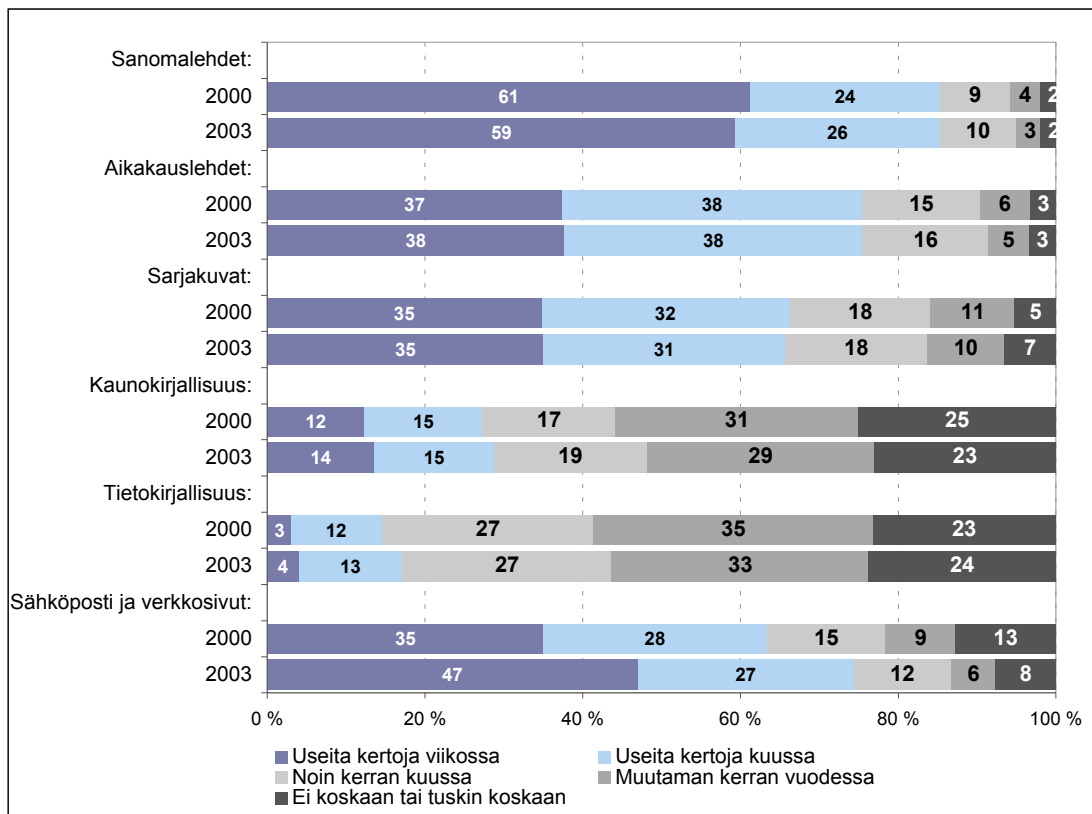
3.3 Muiden medioiden käyttöaktiivisuus

Sanomalehtien ohella nuoret lukevat vapaa-aikanaan aktiivisesti myös sähköpostia ja verkkosivuja sekä aikakauslehtiä ja sarjakuvia, vaikka näiden medioiden käyttö ei Suomessa ole yhtä yleistä kuin sanomalehtien lukeminen (kuvio 11). Useita kertoja viikossa sähköpostia ja verkkosivuja luki nuorista 47 prosenttia, aikakauslehtiä 38 prosenttia ja sarjakuvia 35 prosenttia. Kaunokirjallisuuden lukeminen vapaa-aikana oli selvästi harvinaisempaa. Vain 14 prosenttia nuorista ilmoitti lukevansa kaunokirjallisuutta useita kertoja viikossa. Tietokirjallisuutta luettiin vielä harvemmin. Ainoastaan 4 prosenttia 15-vuotiaista luki vapaa-aikanaan tietokirjoja useita kertoja viikossa. Sen sijaan niitä, jotka eivät lukeneet vapaa-aikanaan kaunokirjallisuutta tai tietokirjoja juuri koskaan, oli nuorista neljäsosa (23–24 %).

Kuvio 11. Eri medioiden käyttöaktiivisuuden vertailu

Eri medioiden käyttöaktiivisuus oli pysynyt vuodesta 2000 vuoteen 2003 varsin samanlaisena (kuvio 12). Pieniä muutoksia oli kuitenkin havaittavissa. Huomattavin muutos oli sähköpostin ja verkkosivujen lukemisaktiivisuudessa. Kun vuonna 2000 sähköpostia ja verkkosivuja luki nuorista useita kertoja viikossa 35 prosenttia, vuonna 2003 näiden medioiden aktiivikäyttäjää oli jo 47 prosenttia. Myös kaunokirjallisuuden aktiivilukijoiden osuus oli kasvanut pari prosenttiyksikköä ja sanomalehtien lukijoiden osuus vastaavasti laskenut pari prosenttiyksikköä.

Kuvio 12. Eri medioiden käyttöaktiivisuudet vuosina 2000 ja 2003

Sanoma- ja verkkolehden lukemisaktiivisuus on vahvasti yhteydessä muiden medioiden käyttöön (taulukko 3). Sanomalehtien lukemisaktiivisuus korreloi vahvimmin aikakauslehtien mutta myös melko vahvasti tietokirjallisuuden lukemiseen. Heikoin korrelaatio oli kaunokirjallisuuden harrastamiseen. Verkkolehden lukeminen taas oli vahvimmin yhteydessä sähköpostin ja yleensäkin verkkosivujen käyttöön. Heikoin korrelaatio oli kaunokirjallisuuden harrastamiseen.

	Sanomalehdet	Verkkolehdet
Aikakauslehdet	0.340**	0.135**
Sarjakuvat	0.114**	0.069**
Kaunokirjallisuus	0.102**	0.041**
Tietokirjallisuus	0.166**	0.142**
Sähköposti ja verkkosivut	0.139**	0.216**

** Korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä 0.01 tasolla.

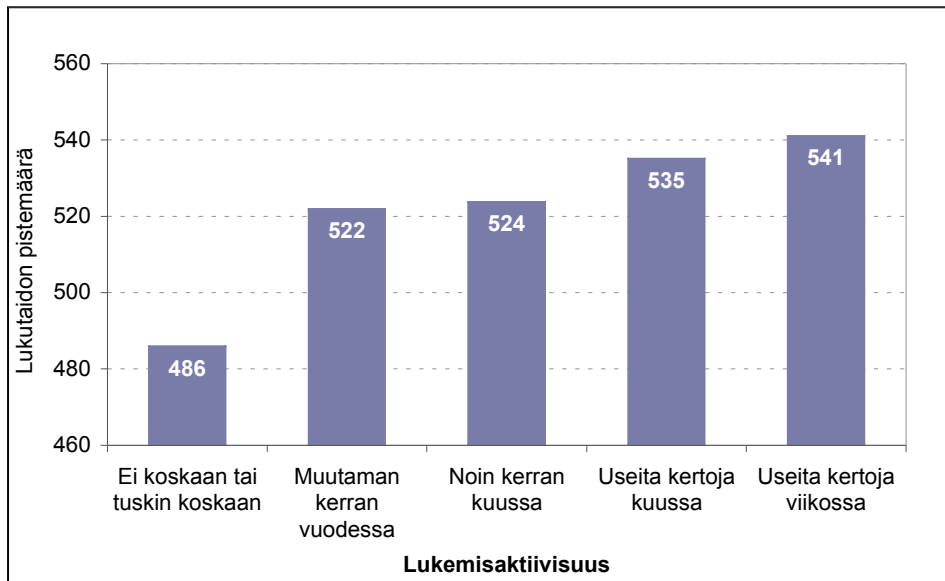
Taulukko 3. Sanoma- ja verkkolehden lukemisaktiivisuuden yhteys muiden medioiden käyttöön

3.4 Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys oppimistuloksiin

Tiedolliset oppimistulokset

PISA 2003 -tutkimuksen aineisto sisältää myös oppimistulosten arviointitulokset neljällä keskeisellä osaamisalueella: lukutaidossa, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisessa sekä ongelmanratkaisussa. Oppimistulosten arviointi kohdistuu näille alueille, koska näitä pidetään tietoyhteiskunnassa keskeisinä avaintaitoina, joiden varaan myöhempi elinikäinen oppiminen ja aktiivinen kansalaisuus rakentuu. Koska PISAssa oppimistuloksia ei arvioida kansallisen opetussuunnitelman mukaisesti vaan tietojen ja taitojen myöhemmän ja ennen kaikkea koulun ulkopuolisen soveltamisen näkökulmasta, on kiinnostava tarkastella sitä, missä määrin sanomalehtien lukemisaktiivisuus on yhteydessä oppimistuloksiin. Selvää on tietenkin se, että tuloksiin on yhteydessä monia muitakin tekijöitä, jotka osaltaan vaikuttavat oppimistuloksiin. Kuitenkin on huomattava, että lukutaitoa arvioitiin osittain juuri sanomalehtitekstien lukemisena, sillä lehtien lukeminen on tyypillistä arkielämässä ja aktiivisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Sanomalehti tarjoaakin varsin monipuolisen tekstikontekstin ja vaihtelevaa lukumateriaalia, jota seuraamalla aktiivisimmat lukijat luovat itselleen arvokkaita koulun ulkopuolisia oppimismahdollisuuksia, joiden voi olettaa tukevan lukutaidon kehittymistä.

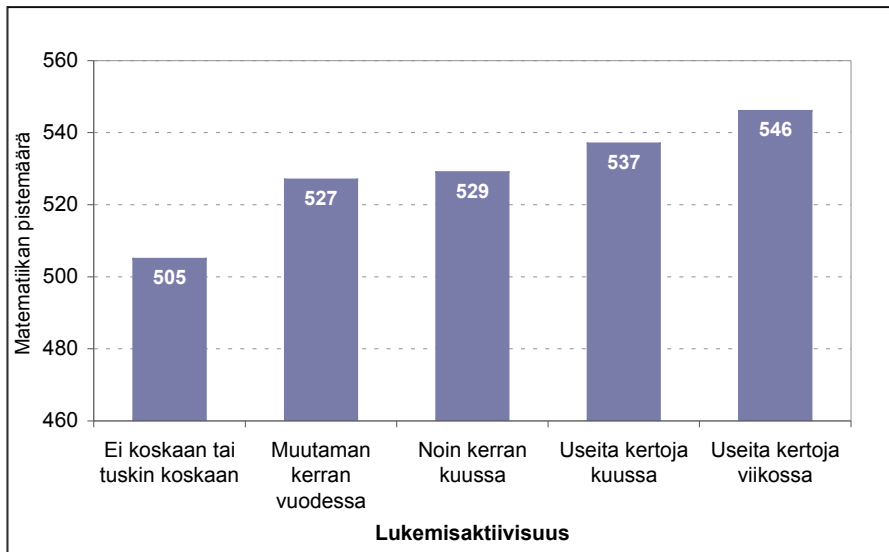
Kuten oheisesta kuviosta (13) käy ilmi, sanomalehtien lukemisaktiivisuus näyttää olevan selvästi yhteydessä lukutaitoon. *Nuoret, jotka lukevat sanomalehteä useita kertoja viikossa, menestyivät lukukokeissa merkittävästi paremmin kuin kerran kuukaudessa tai vielä harvemmin sanomalehteä lukevat.* Kaikkein aktiivisimpien ja passiivisimpien lukijoiden koepistemäärän ero oli 55 pistettä, mikä on varsin huomattava, kun keskihajonta oli Suomen koetuloksissa 81 pistettä. Erityisesti muiden nuorten lukutaidon tasosta poikkeaa niiden nuorten taitotaso, jotka eivät juuri koskaan lukeneet sanomalehteä. Heidän lukukoetuloksensa oli puolen keskihajonnan verran heikompi kuin seuraavan, muutaman kerran vuodessa lehteä lukevan, ryhmän tulos. On kuitenkin huomattava, että onneksi näitä sanomalehtiä karttelevia nuoria oli 15-vuotiaista varsin vähän. Niitä, jotka eivät juuri koskaan lukeneet lehtiä, oli 2 prosenttia ja niitäkin, jotka lukivat sanomalehtiä vain muutaman kerran vuodessa, vain 3 prosenttia 15-vuotiaista. Sen sijaan useaan kertaan viikossa lehteä lukevia oli valtaosa eli 59 prosenttia.

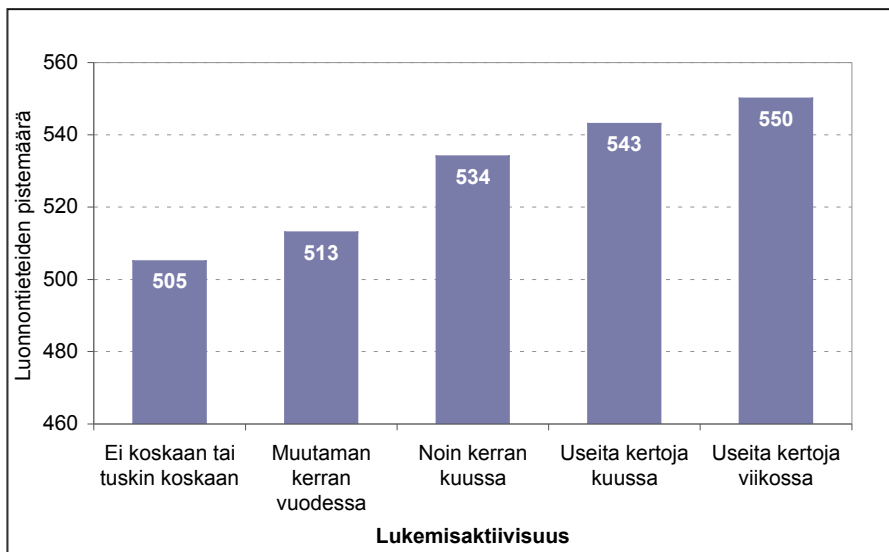
Kuvio 13. Lukukokeiden tulokset sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

Tuloksia voi tietysti tulkita myös toiseen suuntaan eli niin, että hyvät lukijat tarttuvat mielellään sanomalehteen ja heistä tulee säännöllisiä lukijoita, koska lukeminen ei vaadi heiltä erityistä ponnistelua.

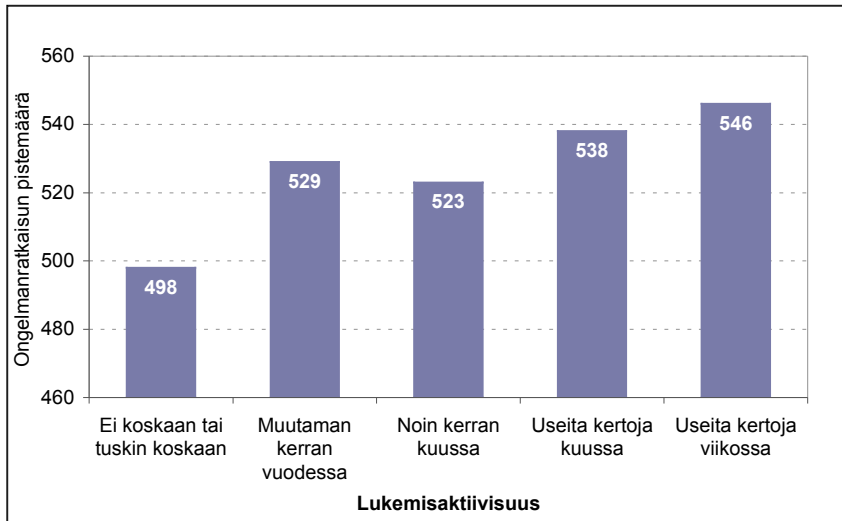
Aktiivisimmin sanomalehteä lukevien ryhmä ei kuitenkaan menestynyt muita paremmin ainoastaan lukukokeissa, vaan myös matematiikassa, luonnontieteissä ja ongelmanratkaisussa (kuviot 14–16). Matematiikassa aktiivisimpien ja passiivisimpien lukijoiden koetulosten ero oli pienempi kuin lukutaidossa eli 41 pistettä, joka oli kuitenkin puolen hajonnan suuruinen (keskihajonta 84 pistettä). Luonnontieteissä ääriyhmien koetulosten ero oli 45 pistettä (keskihajonta 91 pistettä) ja ongelmanratkaisussa 48 pistettä (keskihajonta 82 pistettä). Ongelmanratkaisussa sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys oppimistuloksiin ei ollut yhtä suoraviivaista kuin muilla sisältöalueilla, vaikka ero ääriyhmien välillä olikin huomattava.

Kuvio 14. Matematiikan koetulokset sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

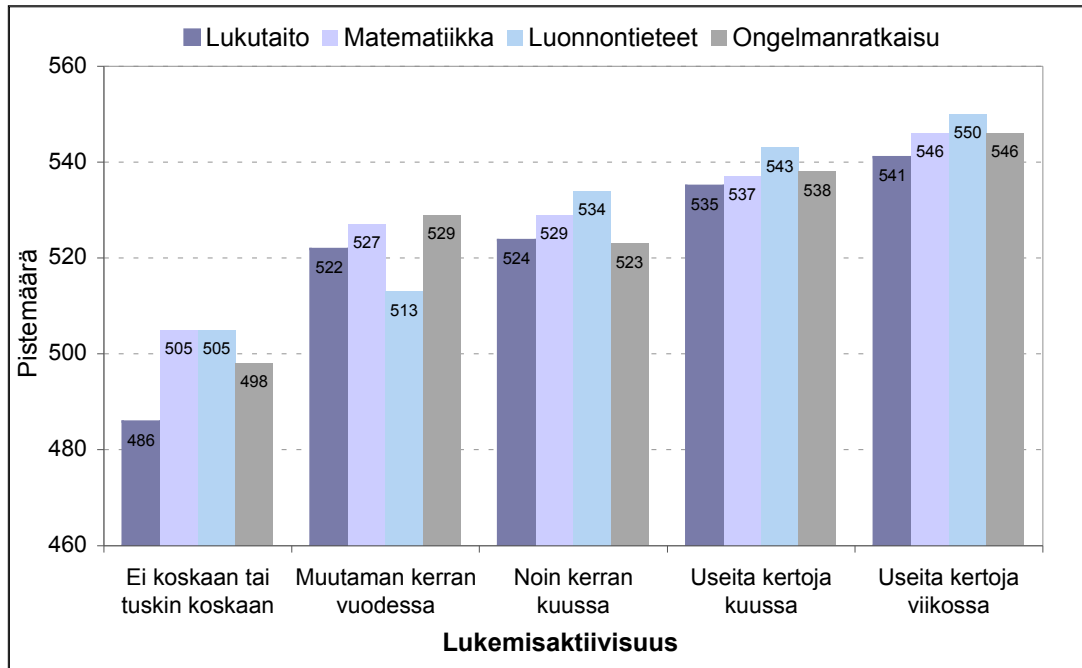

Kuvio 15. Luonnontieteiden koetulokset sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

Kuvio 16. Ongelmanratkaisun koetulokset sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

Kaikkien eri osaamisalueiden tuloksia verrattaessa (kuvio 17) käy ilmi, että *suurimmat erot sanomalehtien lukemisaktiivisuudeltaan erilaisten ryhmien välillä olivat lukutaidossa*, mikä on ymmärrettävää osittain siksi, että lukukokeisiin sisältyi useita sanomalehdissä julkaistuja artikkeleita ja taulukoita. Näin ollen on oletettavaa, että ne nuoret, jotka lukevat lehtiä usein, hallitsevat muita paremmin lehtitekstien muodon ja ilmaisukeinot ja osaavat valita lukustrategiansa tekstityyppiin sopivasti. Selvimmin erottui muista se ryhmä, joka ei lukenut lehtiä ollenkaan. Heidän lukutaitonsa taso oli selvästi alle OECD-maiden keskitason, joka oli 500 pistettä. Toiseksi suurimmat erot lukijaryhmien välillä oli ongelmanratkaisussa, jossa myös vähiten lehtiä lukeva ryhmä jäi OECD-maiden keskitason alapuolelle. Matematiikassa ja luonnontieteissä sanomalehtien lukeminen ei erotellut ryhmiä aivan yhtä voimakkaasti, etenkin passiivisimpien lukijoiden osalta. Silti erot ryhmien välillä olivat merkittävät, mikä saattaa osittain selittyä lukutaitoeroilla, sillä myös matematiikan ja luonnontieteiden tehtävät, jotka ovat enimmäkseen soveltamis- ja ongelmanratkaisutehtäviä, esitetään PISA-kokeissa kirjallisessa muodossa todellisen elämän konteksteja kuvaten. Luonnontieteiden koetehtäviä liittyi lisäksi sanomalehtiartikkeleihin, jotka tarkastelivat esimerkiksi eläinten kloonausta sekä päivänvaloa eri vuodenaikoina maapallon eri puolilla.

Kuvio 17. Eri osaamisalueiden koetulosten keskiarvot lukemisaktiivisuuden mukaan

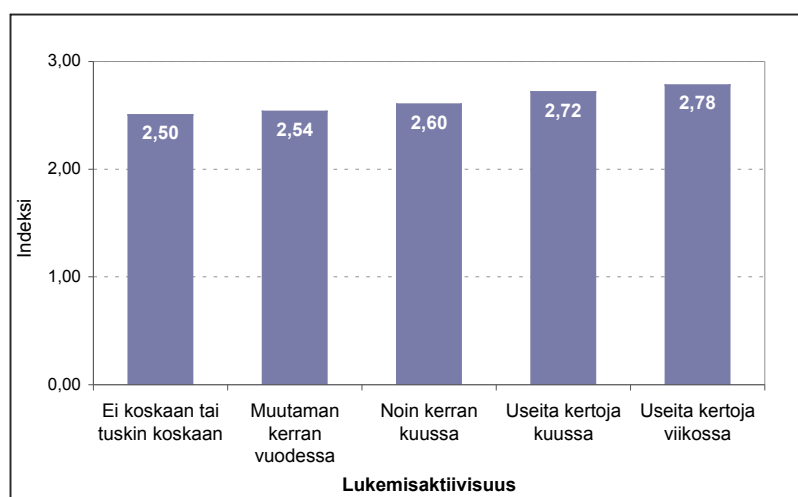
Tuloksia tulkittaessa on jälleen otettava huomioon myös se, että yhteydet ovat oletettavasti monensuuntaiset. Hyvät perustiedot ja -taidot hallitsevat oppilaat ymmärtävät varmasti paremmin sanomalehtien tekstejä ja lukevat näitä tästä syystä innokkaammin kuin ne, joiden tiedot ja taidot ovat monilta osin puutteelliset ja lehtien lukeminen tästä syystä työlästä.

Siihen, missä määrin jotkut muut väliintulevat muuttujat, kuten vanhempien koulutustausta ja taloudellinen tilanne sekä näihin liittyvä mediatarjonta, tasoittavat eri ryhmien välisiä osaamiseroja, palataan myöhemmin.

Opiskeluasenteet

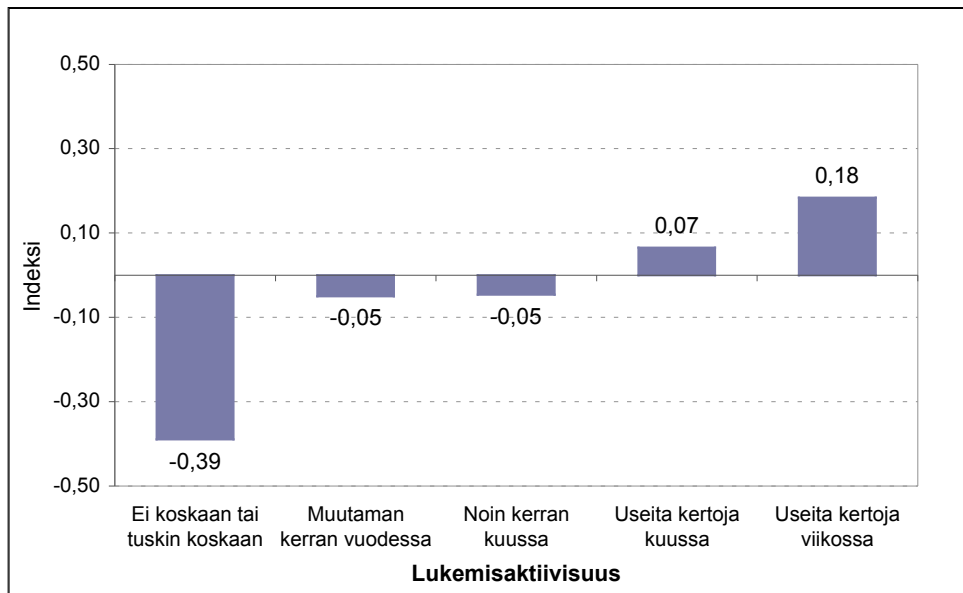
Oppimistuloksien tarkastelussa ei tule rajoittua pelkästään tiedollisiin tuloksiin, vaan huomio on hyvä kiinnittää myös opiskeluasenteisiin ja etenkin jatko-opiskeluhaluuteen, joka painottuu erityisesti elinikäisen oppimisen strategiassa.

Yleinen lukuharrastukseen sitoutuminen vuonna 2003 (ks. tarkemmin liite 1) vaihteli jonkin verran sanomalehden lukemisaktiivisuudelta erilaisissa ryhmissä (kuvio 18). Sitoutuminen lukuharrastukseen oli vahvinta aktiivisimmilla sanomalehden lukijoilla ja heikointa lehtiä kaihtavilla. Tosin erot eivät olleet merkittäviä, sillä kaikkien osaryhmien asenteet lukuharrastukseen sitoutumiseen olivat varsin positiivisia ja selvästi yli OECD-maiden keskitason (OECD-maiden nuorten sitoutumisen keskiarvo on 0, keskihajonta 1).

Kuvio 18. Lukuharrastukseen sitoutuminen sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

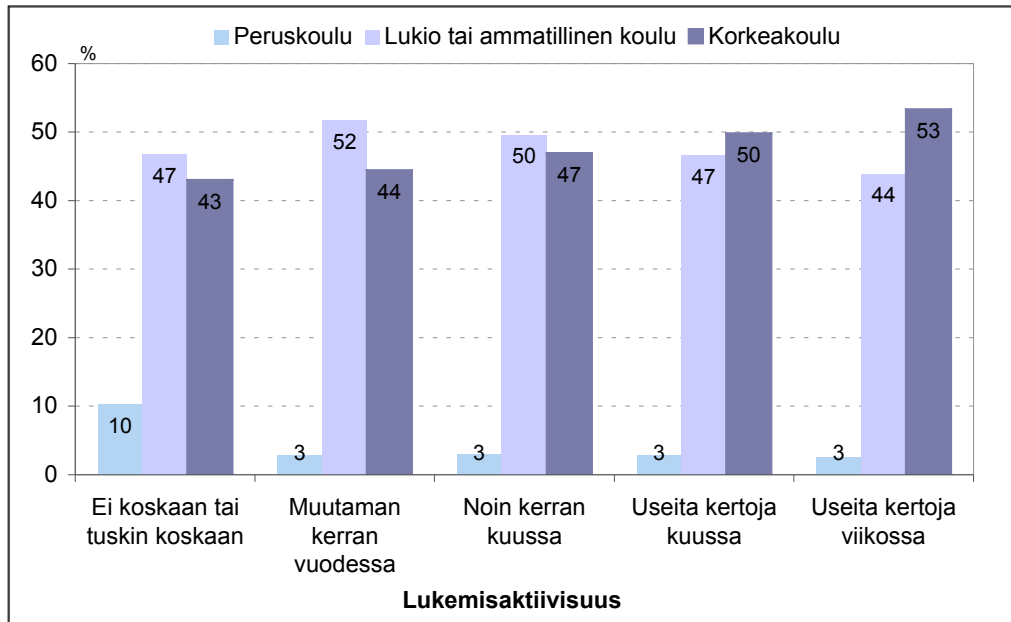
Oppilaiden suhtautuminen koulunkäynnin hyödyllisyyteen tulevaisuuteen valmistajana vaihteli sen sijaan ratkaisevasti sanomalehtien lukemisaktiivisuudelta erilaisissa ryhmissä. Kuvio 19 osoittaa selvästi, että ne oppilaat, jotka lukivat aktiivisesti sanomalehtiä, uskoivat muita vahvemmin koulunkäynnin hyödyllisyyteen. Heidän mielestään koulunkäynti ei ole ajan haaskausta vaan koulussa oppii asioita, joista on hyötyä elämässä. Koulu antaa heidän mielestään varmuutta tehdä päätöksiä sekä valmistaa hyvin aikuisen elämää varten. Sen sijaan ne nuoret, jotka eivät lainkaan lukeneet sanomalehtiä, eivät myöskään uskoneet koulunkäynnin hyödyllisyyteen oman tulevaisuutensa rakentamisessa. Heidän mielestään koulunkäynti on ajan haaskausta eikä koulussa opiskella elämässä ja aikuisuudessa tärkeitä asioita.

Kuvio 19. Oppilaiden suhtautuminen koulunkäynnin hyödyllisyyteen sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

Näiden nuorten asenteet olivat selvästi kielteisemmät kuin OECD-maiden nuorten keskimäärin (OECD-maiden keskiarvo 0; hajonta on 1) (OECD 2004).

Jatko-opiskeluhaluudessaakin oli pieniä eroja eri lukijaryhmissä (kuvio 20). Useita kertoja viikossa tai kuukaudessa sanomalehtiä lukevat suunnittelivat muita useammin korkeakouluopintoja. Pelkkään peruskouluun vain harva suunnitteli jättävänsä koulunkäynnin. Kuitenkin juuri se ryhmä, joka ei lukenut sanomalehtiä juuri koskaan suunnitteli jättävänsä koulunkäynnin muita useammin pelkkään perusasteeseen (10 %).

Kuvio 20. Oppilaiden jatko-opiskelusuunnitelmat sanomalehtien lukemisaktiivisuuden mukaan

Yhteys oppimistuloksiin, kun sukupuoli, lukuharrastukseen sitoutuminen ja perheen sosioekonominen tausta vakioidaan

Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteyttä lukutaitoon selvitettiin vielä tarkemmin *kaksitasoisella regressiomallilla*, jossa oppilastaso ja koulutaso tarkasteltiin erikseen (taulukko 4). Oppilaan sukupuolen, lukuharrastukseen sitoutumisen ja sosioekonominen taustan vaikutus lukutaitoon kontrolloitiin, koska näiden tekijöiden yhteys lukutaitoon on monissa aiemmissa tutkimuksissa todettu merkittäväksi (esim. Linnakylä & Malin 2004, Linnakylä ym. 2004).

Regressiomallin kertoimet osoittavat, että sanomalehtien lukemisaktiivisuus on vahvasti yhteydessä lukutaitoon, vaikka sukupuoli, lukuharrastukseen sitoutuminen ja kodin sosioekonominen status kontrolloidaan. Tosin näilläkin tekijöillä on merkitystä. Etenkin nuorten lukuharrastukseen sitoutuminen ja kodin sosioekonominen tausta selittävät merkitsevästi lukutaitoeroja. Sen sijaan sukupuolen merkitys selittäjänä ei ollut merkitsevä, sen jälkeen kun sanomalehtien lukemisaktiivisuus, lukuharrastukseen sitoutuminen ja kotitausta kontrolloitiin. Kontrolloinnin jälkeen aktiivisimman sanomalehtien lukijaryhmän lukukokeiden tulos oli 40 pistettä korkeampi kuin

passiivisimman ryhmän tulos, mikä merkitsi Suomen aineistossa puolen hajonnan mittaa, joka on merkittävä ero. Sen sijaan on huomattava, että kahden aktiivisimman ryhmän välillä ei eroa juuri ollut.

Taulukko 4. Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys lukutaitoon, kun sukupuoli, lukuharrastukseen sitoutuminen ja sosioekonominen tausta vakioidaan (kaksitasoinen regressiomalli)

Muuttujat	Kerroin	Keskivirhe	p
Vakio	496.2	9.9	0.000
Sanomalehtien lukemisaktiivisuus			
1. Ei koskaan tai tuskin koskaan (vertailuryhmä)			
2. Muutaman kerran vuodessa	28.0	12.3	0.023
3. Noin kerran kuussa	30.8	10.7	0.004
4. Useita kertoja kuussa	38.0	10.1	0.000
5. Useita kertoja viikossa	39.5	9.9	0.000
Tytöt	5.4	3.1	0.083
Lukuharrastukseen sitoutuminen (standardoitu)	27.8	1.5	0.000
Sosioekonominen tausta (standardoitu)	14.3	1.4	0.000
Varianssit			
Koulujen välinen varianssikomponentti	169.4		
Koulujen sisäinen varianssikomponentti	5439.9		
Kokonaisvarianssi	5609.3		
Selitysaste (%)			
Koulujen välinen varianssikomponentti	33.6		
Koulujen sisäinen varianssikomponentti	17.2		
Kokonaisvarianssi	17.8		
Oppilaiden lukumäärä	3066		
Koulujen lukumäärä	197		

Koulujen välillä oli jonkin verran eroja oppilaiden keskimääräisessä lukutaidossa, kun sanomalehtien lukemisaktiivisuuden lisäksi sukupuolen, lukuharrastukseen sitoutumisen ja sosioekonomisen taustan vaikutukset kontrolloitiin. Koulujen välinen vaihtelu, joka oli 3 % oppilaiden lukutaidon jäännösvaihtelusta, oli kuitenkin huomattavasti vähäisempää kuin oppilaiden välinen vaihtelu koulujen sisällä.

Edellä esitetyt taustamuuttujat selittivät oppilaiden lukukoetulosten vaihtelusta yhdessä 18 prosenttia. Koulujen välisestä vaihtelusta selittyi 34 prosenttia ja koulujen sisäisestä vaihtelusta 17 prosenttia. Tämä merkitsee sitä, että sanomalehtien lukemisen,

lukuharrastukseen sitoutumisen ja sosioekonomisen taustan ohella monet muutkin tekijät selittävät lukutaidon eroja. Koulujen välisestä vaihtelusta selittyi kuitenkin kolmasosa ja oppilaiden välisestä vaihtelustakin kuudesosa.

Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys matematiikan koeosaamiseen oli myös selvä, joskin hieman heikompi kuin lukutaidon yhteydessä, kun edellä mainitut keskeiset väliintulevat muuttujat kontrolloitiin regressiomallissa (taulukko 5).

Taulukko 5. Sanomalehtien lukemisaktiivisuuden yhteys matematiikan osaamiseen, kun oppilaan sukupuoli, lukuharrastukseen sitoutuminen ja sosioekonominen tausta vakioidaan (kaksitasoinen regressiomalli)

Muuttujat	Kerroin	Keskvirhe	p
Vakio	520.9	8.1	0.000
Sanomalehtien lukemisaktiivisuus			
1. Ei koskaan tai tuskin koskaan (vertailuryhmä)			
2. Muutaman kerran vuodessa	21.1	10.1	0.036
3. Noin kerran kuussa	27.3	8.7	0.002
4. Useita kertoja kuussa	30.8	8.3	0.000
5. Useita kertoja viikossa	36.1	8.1	0.000
Tytöt	-25.1	2.5	0.000
Lukuharrastukseen sitoutuminen (standardoitu)	18.9	1.2	0.000
Sosioekonominen tausta (standardoitu)	18.1	1.1	0.000
Varianssit			
Koulujen välinen varianssikomponentti	199.8		
Koulujen sisäinen varianssikomponentti	6544.1		
Kokonaisvarianssi	6743.9		
Selitysaste (%)			
Koulujen välinen varianssikomponentti	24.0		
Koulujen sisäinen varianssikomponentti	9.3		
Kokonaisvarianssi	9.8		
Oppilaiden lukumäärä	5648		
Koulujen lukumäärä	197		

Myös matematiikassa sukupuolen, lukuharrastukseen sitoutumisen ja kotitaustan yhteys koetuloksiin oli merkitsevä. Pojat menestyivät matematiikan kokeissa selvästi tyttöjä paremmin. Muita paremmin menestyivät myös ne, jotka olivat sitoutuneita lukemisen harrastamiseen ja joiden sosioekonominen tausta oli korkea. Näiden

tekijöiden kontrolloinnin jälkeenkin sanomalehtiä aktiivisimmin lukevat nuoret menestyivät matematiikan kokeissa merkittävästi paremmin kuin ne nuoret, jotka eivät juuri koskaan lukee lehtiä. Ero passiivisimman ja aktiivisimman lukijaryhmän välillä oli yhä 36 pistettä eli lähes puoli hajontaa.

Kiinnostava oli regressiomallin tuottama tulos, että tyttöjen matematiikan osaaminen laski merkittävästi, jos sanomalehtien lukemisaktiivisuus, lukuharrastukseen sitoutuminen ja kodin sosioekonominen tausta vakioitaisiin. Tämä tulos viittaa siihen, että sanomalehtien lukemisaktiivisuus edistää etenkin tyttöjen menestymistä matematiikassa – tai siihen, että matematiikassa menestyvät tytöt ovat aktiivisimpia sanomalehtien lukijoita.

Koulujen välillä oli myös jonkin verran eroja oppilaiden keskimääräisessä matematiikan osaamisessa, kun sanomalehtien lukemisaktiivisuuden lisäksi sukupuolen, lukuharrastukseen sitoutumisen ja sosioekonomisen taustan vaikutukset kontrolloitiin. Koulujen välinen vaihtelu oli nytkin noin 3 % oppilaiden matematiikan osaamisen jäännösvaihtelusta, ja se oli jälleen huomattavasti vähäisempää kuin oppilaiden välinen vaihtelu koulujen sisällä (vrt. Malin 2005).

Mallin selitysaste jäi kuitenkin melko alhaiseksi. Matematiikan koetulosten kokonaisvaihtelusta pystyttiin selittämään näiden taustamuuttujien avulla yhteensä ainoastaan 10 prosenttia. Koulujen välisestä vaihtelusta kyettiin selittämään 24 prosenttia ja koulujen sisäisestä vaihtelusta 9 prosenttia. Tämä merkitsee sitä, että monet muutkin kuin edellä kuvatut tekijät ovat yhteydessä matematiikan kokeissa menestymiseen, vaikka sanomalehtien lukemisaktiivisuuskin sitä jonkin verran ennustaa.

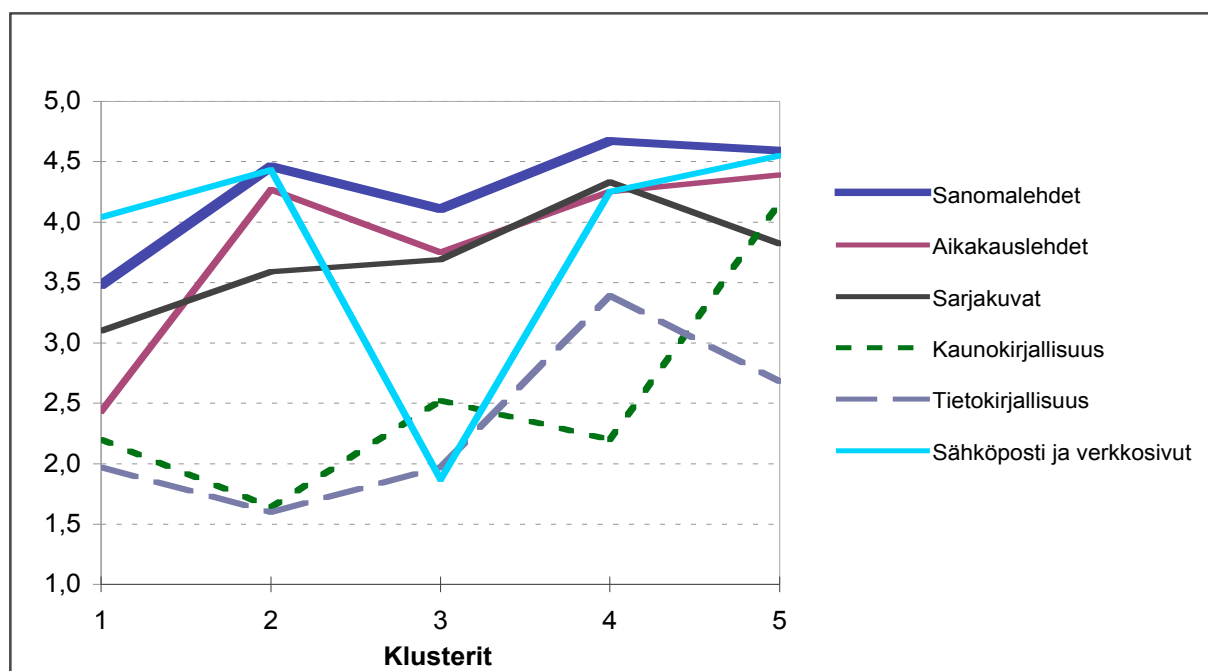
3.5 Mediankäyttäjärühmät ja niiden profiilit

Kuten edellä olevat tulokset osoittavat, suomalaisnuoret lukevat mielellään sanomaj- ja aikakauslehtiä sekä sarjakuvia. Myös sähköpostin ja verkkosivujen lukeminen on suosittua. Jatkoanalyysina halusimme vielä selvittää, millaisia mediankäyttäjärühmiä suomalaisista nykynuorista löytyy ja millainen on kunkin ryhmän profiili? Erityisesti kiinnitimme huomiota siihen, missä määrin juuri sanomalehden lukeminen erottelee nuoria ja mitä muita medioita sanomalehteä suosivat käyttävät sekä millaisia ovat erilaisten mediankäyttäjärühmien oppimistulokset.

Oppilaat ryhmiteltiin eri medioiden käyttöaktiivisuuden perusteella *ryhmittelyanalyysia* (Wardin metodia) hyödyntäen viiteen ryhmään, jotka olivat sisäisesti mahdollisimman homogeenisia, mutta poikkesivat taas toisistaan mahdollisimman paljon (menetelmästä tarkemmin Chatfield & Collins 1989).

Miten sanomalehtien lukeminen jakoi nuoria ryhmiin?

Sanomalehtien lukeminen ei erotellut nuoria kovin voimakkaasti eri ryhmiin, sillä kaikissa ryhmissä lehtiä luettiin melko innokkaasti (kuvio 21). Aktiivisimmat sanomalehtien lukijat sijoituivat kuitenkin ryhmiin 2, 4 ja 5. Vähiten sanomalehtiä luettiin ryhmässä 1.

Kuvio 21. Nuorten mediankäyttöryhmät

Aikakauslehtien ja sarjakuvien lukeminenkaan ei erotellut nuoria kovin vahvasti. Innokkaimmat aikauslehtien lukijat sijoituivat ryhmään 5 ja 2, vähiten innokkaat jälleen ryhmään 1. Sarjakuvien aktiivisimmat harrastajat lukivat myös sanomalehtiä ja sijoituivat ryhmään 4. Passiivisimmat sijoituivat jälleen ryhmään 1.

Sähköpostin ja verkkotekstien lukeminen erotteli sen sijaan nuoria selvästi alaryhmiksi. Ahkerimmat verkkokäyttäjät olivat ryhmässä 5 ja 2. Vähiten verkkotekstejä luettiin ryhmässä 3, joka selvimmin vältteli sähköistä viestintää. Myös

kaunokirjallisuuden harrastaminen erotteli nuoria selvästi. Aktiivisimmat lukijat löytyivät jälleen ryhmästä 5, passiivisimmat nyt ryhmästä 2. Tietokirjojakin luettiin vähiten ryhmässä 2, mutta eniten ryhmässä 4 eli samassa ryhmässä, jossa sanomalehtien lukeminen oli aktiivisinta.

Ryhmäprofiilit

Ensimmäiseen ryhmään (kuviot 21 ja 22) sijoittuivat sellaiset nuoret, jotka käyttivät vapaa-aikanaan eniten sähköpostia ja tietoverkkoja. He lukivat myös sanomalehtiä ja sarjakuvia, tosin muita harvemmin. Muiden medioiden käyttö oli harvinaista. Tämän ryhmän voisi nimetä *passiiviseksi verkkoryhmäksi*. Näitä nuoria oli suomalaisista 15-vuotiaista *12 prosenttia*. Heistä 61 prosenttia oli *poikia*.

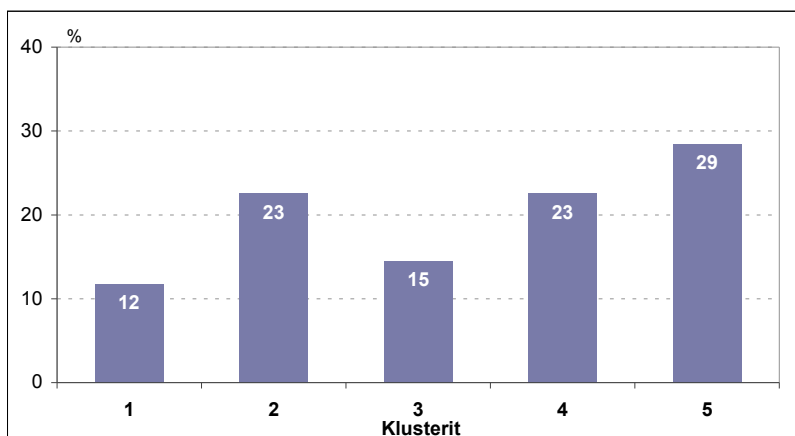
Toiseen ryhmään sijoittuivat nuoret, jotka lukivat aktiivisesti sanomalehtiä ja aikakauslehtiä sekä sähköpostia ja verkkotekstejä. Sarjakuviakin he lukivat joskus, mutta tieto- ja kaunokirjallisuutta nämä nuoret suorastaan kaihtoivat. Tämän ryhmän voisi nimetä *aktiiviseksi lehti- ja verkkoryhmäksi*. Tähän ryhmään kuului nuorista *22 prosenttia*. Heistä 55 prosenttia oli *tyttöjä*, mikä oli yllättävää, koska tyttöjen oletetaan lukevan vapaa-aikanaan innokkaasti juuri kaunokirjallisuutta.

Kolmannen ryhmän nuoret taas kaihtoivat sähköpostia ja verkkotekstejä eivätkä olleet kovin aktiivisia lehtien lukijoitakaan. Kaunokirjallisuutta nämä nuoret se sijaan lukivat jonkin verran, vaikka eivät olleet siinäkään kovin aktiivisia. Ryhmän voisi nimetä *passiiviseksi kaunokirjallisuuden ja lehtien lukijoiksi*. Ryhmään sijoittui *14 prosenttia* nuorista. Ryhmässä oli yhtä paljon *tyttöjä ja poikia*.

Neljännän ryhmän nuoret olivat erittäin aktiivisia sanomalehtien lukijoita. Ryhmään sijoittuvat nuoret lukivat innokkaasti myös sarjakuvia, aikakauslehtiä ja verkkosivuja. He olivat myös selvästi muita nuoria aktiivisempia tietokirjojen lukijoita. Kaunokirjallisuutta he kuitenkin kaihtoivat. Ryhmän voisi nimetä *tietoa etsiviksi, lehtien ja verkkotekstien aktiivilukijoiksi*. Näitä nuoria oli kaiken kaikkiaan *22 prosenttia*. Heistä 71 prosenttia oli *poikia*.

Viides ryhmä oli toiseksi aktiivisin sanomalehtien lukemisessa. Ryhmä käytti myös innokkaasti sähköpostia ja luki verkkosivuja. Aikakauslehtiäkin luettiin aktiivisesti. Ryhmää leimasi kuitenkin poikkeuksellisen vahvasti kaunokirjallisuuden harrastaminen, sillä tämän ryhmän jäsenet lukivat selvästi muita enemmän

kaunokirjallisuutta. Sarjakuvia ja tietokirjojakin luettiin mutta selvästi vähemmän kuin ryhmässä 4. Ryhmän voisi nimetä *kaunokirjallisuutta suosivaksi monipuolisten aktiivilukijoiden ryhmäksi*. Tähän ryhmään kuului nuorista 28 prosenttia. Heistä 77 prosenttia oli tyttöjä.

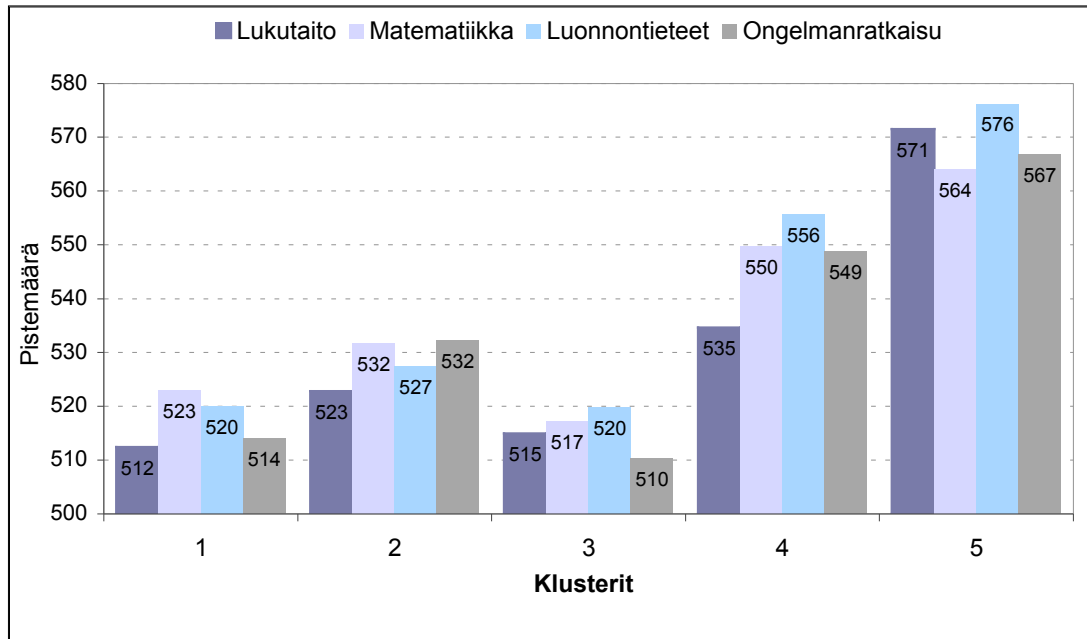

Kuvio 22. Nuorten jakautuminen eri mediankäyttäjärühmiin

Suurin ryhmä oli viides, kaunokirjallisuutta suosiva aktiivilukijoiden ryhmä. Tämä tyttövoittainen ryhmä luki innokkaasti myös sanoma- ja aikakauslehtiä. Toiseksi suurimmat ryhmät olivat toinen ja neljäs, joista neljännessä ryhmässä, joka oli poikavaltainen, sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli vahvinta.

Mediankäyttäjryhmien oppimistulokset

Kuten oheisesta kuvioista (23) käy ilmi, eri mediankäyttäjryhmien oppimistuloksissa oli huomattavia eroja.

Kuvio 23. Eri mediankäyttäjryhmien koetulosten keskiarvot

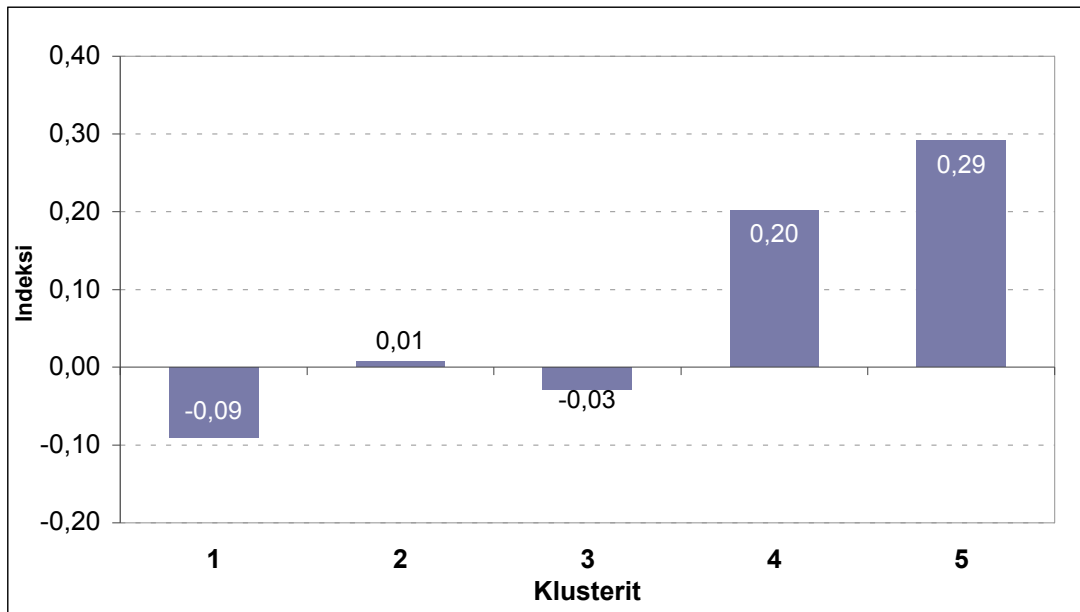
Kaunokirjallisuutta suosiva mutta myös sanomalehtiä aktiivisesti lukevien ryhmä (5) ylsi selvästi parhaisiin tuloksiin kaikissa PISA 2003 -kokeissa. Etenkin lukutaidossa ja luonnontieteissä tämän ryhmän tulokset olivat poikkeuksellisen hyvät. Ryhmän menestyminen lukukokeissa oli ymmärrettävää, sillä kokeisiin sisältyi myös kaunokirjallisia tekstejä, vaikka tiedottavat tekstit ja erilaiset dokumentit olivatkin yleisempiä. Luonnontieteissä arvioitiin sekä "kovien" (fysiikka ja kemia) että "pehmeiden" (biologia, terveystieto ja ympäristötieto) tieteiden soveltamista ja tietoon perustuvaa ongelmanratkaisua. Neljäs eli tietoa etsivä aktiivilukijoiden ryhmä menestyi kokeissa myös hyvin ja parhaiten juuri luonnontieteiden kokeissa. Sen sijaan lukukokeiden tulos oli selvästi vaatimattomampi, mikä selittyi varmasti osittain sillä, että ryhmä ei juuri harrastanut kaunokirjallisten tekstien lukemista.

Heikoimpiin tuloksiin jäivät ryhmät 1 ja 3 eli juuri ne ryhmät, joissa lehtiä luettiin vähiten. Ryhmä 2 sen sijaan menestyi kokeissa hieman edellisiä paremmin. Tässä ryhmässähän sanoma- ja aikakauslehtiä luettiin varsin aktiivisesti, vaikka tieto- ja kaunokirjallisuutta kaihdettiin. Lukukokeissa heikoimmin menestyi ryhmä 1.

Luonnontieteissä 1. ja 3. ryhmän tulos oli yhtä heikko. Matematiikassa ja ongelmanratkaisussa 3. ryhmä oli taas muita heikompi.

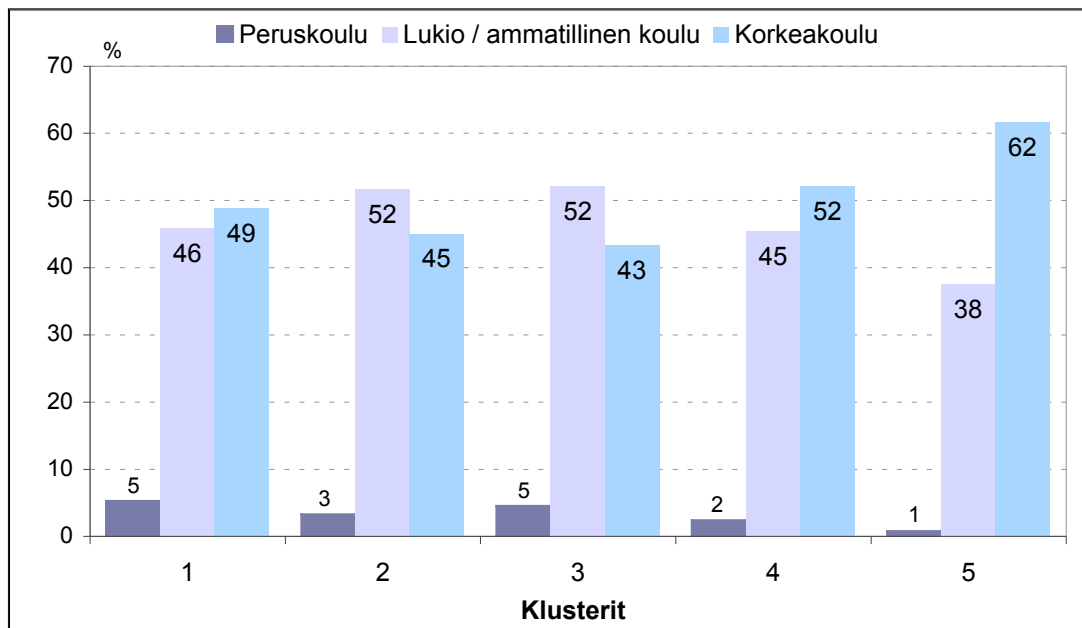
Mediankäyttäjryhmien opiskeluasenteet

Eri mediankäyttäjryhmien opiskeluasenteissa oli myös selviä eroja (kuvio 23). Viidennen ja neljännen ryhmän opiskeluasenteet olivat myönteisimmät suhtautumisessa koulunkäynnin hyödyllisyyteen tulevaisuuden kannalta. Näiden ryhmien opiskeluasenteet ylittivät OECD:n keskitason. Juuri näissä ryhmissä myös sanomalehtien lukeminen oli aktiivisinta ja oppimistulokset korkeatasoisimpia. Tosin sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli vahvinta neljännessä ryhmässä, kun taas asenteet koulunkäyntiin olivat myönteisimmät viidennessä ryhmässä eli kaunokirjallisuutta suosivien aktiivilukijoiden ryhmässä. Kielteisimmät asenteet koulunkäyntiin olivat ryhmässä 1 eli passiivisessa verkkoryhmässä, jossa sanomalehtien lukeminenkin oli vähäisintä. Tämän ryhmän asenteet olivat OECD-maiden nuorten keskitasoa kielteisemmät. Toiseksi kielteisimmät ja vielä alle OECD-maiden keskitason asenteet olivat ryhmässä 3 eli passiivisessa kaunokirjallisuuden ja lehtien lukijaryhmässä, jossa verkkojen käyttöä erityisesti kaihdettiin. Näiden ääripäiden väliin jäi toinen ryhmä, jossa asenteet koulunkäynnin hyödyllisyyteen olivat keskitasoiset ja myös OECD:n keskitasoa. Vaikka tämä ryhmä oli varsin aktiivinen sanomalehtien ja verkkosivujen lukemisessa, asenteet koulunkäyntiin olivat melko vaisut eivätkä oppimistuloksetkaan yltäneet kovin korkeatasoisiksi.

Kuvio 23. Eri mediakäyttäjärühmien asenteet koulunkäynnin hyödyllisyyteen.

Nuorten jatko-opintosuunnitelmat tähtäsivät pisimmälle ryhmässä 5 ja 4, joissa valtaosa oppilaista (62 % ja 52 %) suunnitteli korkeakouluopintoja. Tosin lähes puolet myös muiden ryhmien oppilaista (43–49 %) tähtäsi korkeakouluopintoihin, vaikka oppimistulosten taso ei näissä ryhmässä kovin korkeaksi noussutkaan. Ryhmissä 2 ja 3 valtaosa nuorista (51 % ja 52 %) suunnitteli kuitenkin ammattiopintoja. Pelkän perusasteen suorittamiseen tähtäsi kuitenkin eniten 1. ja 3. ryhmän nuorista (molemmista 5 %), mikä ennakoiki vahvasti opiskelusta ja aktiivisesta kansalaisuudesta syrjäytymisriskiä.

Kuvio 24. Eri mediankäyttäjärühmien jatko-opintosuunnitelmat.

4. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KEHITTÄMISHAASTEITA

4.1 Sanomalehtien lukemisaktiivisuus

Tuloksista voi päätellä, että suomalaiset 15-vuotiaat ovat kaiken kaikkiaan varsin aktiivisia sanomalehtien lukijoita, kun aktiivisuutta tarkastellaan säännöllisen lukemisen näkökulmasta. Sanomalehtien lukemisaktiivisuus on lisäksi säilynyt hyvin samanlaisena vuodesta 2000 vuoteen 2003. Vuoden 2000 kansainvälisiin vertailutuloksiin nähden suomalaiset nuoret ovat pohjoismaisesti verrattuna tosin vain keskitasoisien aktiivisia lukijoita. Islantilaiset ja norjalaiset ovat näet vielä suomalaisia aktiivisempia, ruotsalaiset ja tanskalaiset taas suomalaisia passiivisempia. Eurooppalaisessa vertailukehyksessä suomalaisten aktiivisuus on selvä, sillä sekä etelä- että keskieuropalaiset nuoret jäivät selvästi pohjoismaisia ikätovereitaan passiivisemmiksi sanomalehtien seuraamisessa (Linnakylä 2002).

Vaikka tilanne näyttää kansainvälisessä vertailukehyksessä hyvältä, on kuitenkin huomattava, että ainoastaan kerran kuussa tai sitä harvemmin lehtiä lukevien ryhmään jäi Suomessa vuonna 2003 kuitenkin yhteensä 15 prosenttia 15-vuotiaiden ikäluokasta, mikä merkitsee noin 9 000 nuorta. Miten nämä nuoret saisi kiinnostumaan lehtien monipuolisesta tekstitarjonnasta? Siinä riittää haastetta sekä sanomalehtien toimittajille että vanhemmille ja kouluväelle. Sanomalehti voisi parhaimmillaan kuitenkin tarjota jokaiselle nuorelle jotakin ajankohtaista ja kiinnostavaa luettavaa, mikä auttaisi häntä jäsentämään maailmaa tai ainakin oman paikkakunnan tapahtumia, pohtimaan uutisten taustatekijöitä, niihin vaikuttavia voimia ja vallankäyttöä, innostamaan keskusteluihin ja omien mielipiteiden muodostamiseen sekä tutkimaan kriittisesti myös sitä, mitä uutisissa ei kerrota (vrt. Heikkinen ym. 2005).

Hälyttävä on myös tulos, että Uudellamaalla sanomalehtien säännöllinen lukeminen oli selvästi vähäisempää kuin muualla Suomessa ja että kaupungeissa lehtien lukemisaktiivisuus oli vähäisempää kuin maalla. Viittaako tämä siihen, että sanomalehtien suosio arkipäivän lukemiskulttuurissa on vähenemässä kaupungistumisen ja etenkin suurkaupungistumisen myötä? Onko pääkaupunkiseudun kiireinen elämäntapa jo muuttanut mediankäyttöä siten, että sanomalehtien lukemiseen ei enää riitä aikaa? Vai alkaako eurooppalainen lukemiskulttuuri levitä vähitellen myös Suomeen? Selitystä voisi etsiä myös verkkolehtien yleistymisestä. Yllättävää kuitenkin oli se, että myös verkkolehtien lukeminen oli aktiivisempaa Keski- ja Pohjois-Suomessa kuin Uudellamaalla.

Sanomalehtien lukemisaktiivisuus näytti muutoin edistävän tasa-arvoista mediankäyttöä. Tämä on merkittävää, sillä kaunokirjallisuuden lukemisharrastus on yleensä tyttöjen suosiossa ja vaikuttaa osaltaan siihen, että tyttöjen lukutaito on parempi kuin poikien. Sanomalehtien lukemisaktiivisuudessa sukupuolieroja ei kuitenkaan ollut. Aktiivisia sanomalehtien lukijoita oli yhtä paljon sekä tyttöjen että poikien joukossa, mikä on huomion arvoista, sillä OECD-maissa keskimäärin tytöt eivät lue sanomalehtiä yhtä aktiivisesti kuin pojat (Linnakylä 2002). Verkkolehtiä pojat sen sijaan lukevat tyttöjä innokkaammin. Muut tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että tytöt ja pojat lukevat lehdestä usein eri osastoja. Pojat suosivat sarjakuvia ja urheilu-uutisia, tytöt taas nuorten sivuja, muotia, yleisönosastoa ja mainoksia. Yhteistäkin luettavaa löytyy sekä oman paikkakunnan että ulkomaan uutisista, TV-ohjelmista ja erilaisista ilmoituksista (Linnakylä ym. 2000; Luukka ym. 2001).

Yllättävä tulos oli se, ettei oppilaiden sosioekonominen tausta, jota mitattiin tässä tutkimuksessa vanhempien ammatilla, ollut yhteydessä sanomalehtien lukuintoon. Ylimmän ja alimman sosioekonomisen neljänneksen lukemisaktiivisuus oli lähes samanlainen. Kodin kulttuurinen taustakaan ei juuri vaikuttanut lehtien lukemisaktiivisuuteen. Ainoastaan vanhempien koulutustaustalla oli merkitystä. Tämä ilmeni ensisijaisesti siten, että pelkän perusasteen suorittaneiden vanhempien lapset olivat vähemmän aktiivisia lukijoita kuin keskiasteen ja etenkin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapset. Huomattava on kuitenkin, että sanomalehtiä karttavien nuorten osuuksissa ei ollut eroja.

Kieliryhmien välillä oli jonkin verran eroavuutta siten, että aktiivisimpia lukijoita oli enemmän ruotsinkielisissä kuin suomenkielisissä nuorissa. Tämä oli yllättävää, sillä ruotsinkielisten nuorten lukutaidon taso oli hieman heikompi kuin suomenkielisten (Linnakylä & Sulkunen 2005). Toisaalta taas ruotsinkielisten nuorten sosioekonominen tausta on hieman suomenkielisten taustaa korkeampi, mikä voisi viitata monipuolisempaan lehtitarjontaan. Sanomalehtien lukeminen voi ruotsinkielisillä olla yhteydessä myös siihen, ettei muuta ruotsinkielistä uutistarjontaa ole yhtä paljon saatavilla kuin suomenkielisillä. Tosin oppilailta ei kysytty, millä kielellä he lehtiä lukivat, joten on myös mahdollista, että suomenruotsalaiset, joista useimmat ovat kaksikielisiä, lukivat sekä suomen- että ruotsinkielisiä lehtiä. Millähän saisi vastaavasti suomenkieliset nuoret tarttumaan myös suomenruotsalaisiin lehtiin? Missä määrin koulussa tähän rohkaistaan? Miten ruotsinkielisiä lehtiä yleensäkin käytetään koulussa ja miten niitä voisi käyttää, ei pelkästään ruotsin tunnilla, vaan myös muiden

oppiaineiden, kuten esimerkiksi historian ja yhteiskuntaopin, äidinkielen ja kirjallisuuden, opetuksessa avartamassa näkemyksiä median merkityksestä kulttuurisen ja kielellisen identiteetin rakentumisessa ja kielipoliittisessa keskustelussa? Kaksikielistä lehdistöämme tulisi yleensäkin hyödyntää entistä laajemmin sekä suomen- että ruotsinkielisten lasten ja nuorten näkökulmien rikastamisessa.

Maahanmuuttajanuorten sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli selvästi vähäisempää kuin Suomessa syntyneiden. Tähän voi olla syynä nuorten tai heidän vanhempiansa heikko suomen tai ruotsin kielen taito tai kodin muita vähäisemmät taloudelliset mahdollisuudet sanomalehtien tilaamiseen. Voihan olla niinkin, että maahanmuuttajakoteihin tulee lähinnä entisen kotimaan lehtiä, joita nuoretkin pääasiassa lukevat. Lehtien tilaaminen ja postittaminen ulkomailta on kuitenkin melko kallista ja rajoittaa varmasti lehtien saatavilla oloa kotona. Ilahduttava oli kuitenkin tulos, että maahanmuuttajanuoret olivat muita aktiivisempia verkkolehtien lukijoita. Tämä saattaa viitata siihen, että verkon kautta voi lukea paitsi uuden myös entisen kotimaan uutisia. Verkkolehdet tarjoavatkin maahanmuuttajille mainion mahdollisuuden seurata entisen kotiseudun tapahtumia ja ylläpitää kulttuurisia ja kielellisiä siteitä entiseen kotimaahan. Uuteen kotimaahan, sen tapahtumiin ja kulttuuriin, taas kotiutuu helpommin paikallisten sanomalehtien välityksellä. Tätä tulisi painottaa myös maahanmuuttajanuorten vanhemmille, joista useimmat toivovat perheen nuorten menestyvän ja kiinnittyvän uuden kotimaansa kulttuuriin. Suomeen on yleensä muutettu onnellisemman elämän ja paremman tulevaisuuden toivossa ja erityisesti lasten ja nuorten tulevaisuutta ajatellen. Toivottavasti suomalainen media näyttää kypsyytensä myös maahanmuuttajanuorten kotiutumisen ja opiskelun tukemisessa siten, että maahanmuuttajista ei kirjoiteta pelkästään kielteisiä ja leimaavia vaan myös positiivisia uutisia, jotka edistävät kaikkien nuorten kasvamista kulttuurienvälisestä vuorovaikutuksesta ja tasa-arvoa edistäviksi ja avarakatseisiksi kansalaisiksi.

Sanomalehtien suosio oli nuorten keskuudessa selvästi suurempaa kuin muiden medioiden. Tosin sähköpostin ja verkkosivujen käyttöaktiivisuus lähenteli jo sanomalehtien suosiota. Sähköpostin ja verkkosivujen lukeminen olikin lisääntynyt eniten vuodesta 2000 vuoteen 2003. Muiden medioiden käyttö oli säilynyt ennallaan. Sanomalehtien ja tietoverkkojen ohella suosittiin myös aikakauslehtiä ja sarjakuvia. Kaunokirjallisuuden ja etenkin tietokirjallisuuden lukeminen vapaa-aikana oli selvästi vähäisempää kuin lehtien tai verkkosivujen. Samat nuoret, jotka lukivat aktiivisesti

sanomalehtiä, lukivat myös säännöllisesti aikakauslehtiä. Verkkolehden suosijat lukivat taas aktiivisesti muitakin verkkosivuja ja käyttivät sähköpostia. Yllättävää oli, etteivät verkkolehdet olleet vielä kukaan lyöneet itseään varsinaisesti läpi edes nuorten keskuudessa, vaikka luulisi innokkaiden nettisurfaajien etsiytyvän tai edes eksyvän useammin verkkolehden pariin, etenkin kun verkkolehden määrä on viime vuosina lisääntynyt ja niitä on kohdennettu nuorillekin. Verkkolehden sisältöä kannattaisi suunnata erityisesti nuorille, sillä nuoret ovat luontevia verkonkäyttäjiä ja löytävät varmasti verkkolehden, jos niissä on heitä kiinnostavia juttuja.

4.2 Sanomalehtien säännöllinen lukeminen edistää lukutaitoa ja muidenkin oppiaineiden oppimista

Sanomalehtien säännöllinen lukeminen oli selvästi yhteydessä hyvään lukutaitoon, ainakin PISA-aineiston valossa. Tämä ei ole kovin yllättävää, kun otetaan huomioon, että PISAssa lukutaitoa arvioidaan juuri arkielämän lukutaitovaatimusten näkökulmasta eikä esimerkiksi kiinnittyen kansalliseen opetussuunnitelmaan, joka painottaa erityisesti kaunokirjallisuuden lukemista. Koska PISAssa pyritään mahdollisimman suureen autenttisuuteen, sanomalehtiteksteillä ja niihin liittyvillä tehtävillä on merkittävä rooli lukukokeissa. Näin ollen vahva yhteys on ymmärrettävissä. Nuoret, jotka ovat tottuneet lukemaan sanomalehtiä ja muita koulun ulkopuolisia arkitekstejä, menestyvät luonnollisesti myös PISAn kokeissa, kun tekstityypit ja niiden lukutavat ovat tuttuja. Lukutaitoero olikin suurin lehtiä välttelevien ja niitä säännöllisesti lukevien välillä. Selvimmin erottui muista se ryhmä, joka ei lukenut lehtiä ollenkaan. Heidän lukutaitonsa taso oli selvästi muita heikompi ja alle OECD-maiden keskitason, kun muut ylittivät keskitason selvästi.

Yllättävä oli kuitenkin tulos, että sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli yhteydessä myös matematiikan ja luonnontieteiden osaamiseen sekä ongelmanratkaisun taitoon. Osasyynä tähän voi olla se, että myös matematiikassa ja luonnontieteissä autenttisuuteen pyrkivät koetehtävät sidotaan elämänläheiseen kontekstiin tekstien avulla. Jotkut koetehtävät liittyvät myös näillä sisältöalueilla sanomalehtiteksteihin. Näin ollen PISAssa matematiikan tai luonnontieteiden osaamisen arviointi ei kohdistu pelkästään matemaattiseen tai luonnontieteelliseen ajatteluun vaan pikemminkin arkielämässä tyypillisiin sovellus- ja ongelmanratkaisutehtäviin. Koetehtäväkin esitetään usein tekstimuodossa, joka tietysti vaatii oppilaalta hyvää luetun ymmärtämisen, tulkinnan ja päättelyn taitoa, ennen kuin hän pääsee syventymään

varsinaiseen matemaattiseen tai luonnontieteelliseen ongelmaan. Tähän viittaa myös se, että kun matematiikan koetulosten selittäjistä lukemisaktiivisuus vakioitiin, tyttöjen matematiikan koetulos heikkeni merkittävästi. PISAn koetehtäviin sisältyy usein myös erilaisia piirroksia, taulukoita ja kuvioita, joita on tulkittava tekstin yhteydessä, aivan kuten lukutaidossa – ja sanomalehtien lukemisessakin. Tilanne on samantapainen oppiainerajat ylittävien ongelmanratkaisutehtävien yhteydessä. Ongelmat esitetään teksteissä, joiden tulkinta on merkittävässä roolissa tehtävän ymmärtämisessä ja ongelmatilanteen analysoinnissa ratkaisumallin ja -strategian valitsemiseksi.

Lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen yhteyksistä on runsaasti myös muuta tutkimusta (ks. Lerkkanen ym. 2005), joka osoittaa, että lukutaito ennustaa vahvasti myös muilla osa-alueilla menestymistä. Toisaalta on yhteyksiä löydetty myös toiseen suuntaan: matematiikan osaaminenkin ennustaa lukutaidon tasoa (Lerkkanen ym. 2005). Oletettavasti taustalla on sekä yhteisiä kognitiivisia prosesseja että mittavälineisiin, koetilanteeseen ja kontekstiin liittyviä tekijöitä.

Koska PISAn koetehtävät eivät perustu kansallisiin opetussuunnitelmiin vaan niin koulussa kuin koulun ulkopuolellakin omaksuttuun tietoon, sanomalehtien ja muun joukkoviestinnän välittämä informaatio voi olla merkittävä osatekijä koemenestyksessä. Esimerkiksi nuorten käsitykset ilmastonlämpenemisestä perustuvat suurelta osin lehtien ja television välittämiin tietoihin (Nevanpää 2005). Tämä merkitseekin melkoista haastetta ja vastuuta tiedotusvälineille oikean tiedon välittämisestä tulevaisuuden kannalta näinkin merkittävästä luonnontieteellisestä ilmiöstä.

Eri osaamisalueiden oppimistuloksia verrattaessa kävi kuitenkin ilmi, että vahvimmin sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli yhteydessä lukutaitoon, mikä on ymmärrettävää, sillä ne nuoret, jotka lukevat lehtiä säännöllisesti, tottuvat muita paremmin lehtitekstien tarkoitukseen, tyyppeihin, rakenteisiin ja ilmaisukeinoihin ja osaavat valita lukustrategiansa tekstityyppiin sopivasti. Tekstien tutkijat ovatkin osoittaneet, että teksteihin kirjoittuu sisällön ja muodon ohella metatekstuaalisia lukuohjeita, joita tottunut lukija osaa käyttää hyödykseen (Heikkinen ym. 2005).

Sanomalehtien lukemisaktiivisuudelta erilaisten ryhmien lukutaitoero säilyi merkittävänä senkin jälkeen kun sukupuolen, lukuharrastukseen sitoutumisen ja sosioekonomisen taustan vaikutus oli vakioitu. Samoin ero matematiikan tuloksissa säilyi näiden keskeisten taustamuuttujien vakioinnin jälkeenkin. Kiinnostava oli tulos, että tyttöjen matematiikan tulos laskisi, jos sanomalehtien lukemisaktiivisuus,

lukuharrastukseen sitoutuminen ja kodin sosioekonominen tausta vakioitaisiin. Tämä viittaa siihen, että tytöt hyötyvät lukuharrastuksestaan ja sanomalehtien lukemisaktiivisuudesta menestyäkseen myös matematiikan kokeissa.

Tuloksia tulkittaessa on tietysti otettava huomioon, että yhteydet ovat oletettavasti monensuuntaisia. Hyvät perustiedot ja -taidot hallitsevat oppilaat ymmärtävät muita paremmin sanomalehtien tekstejä ja lukevat näitä tästä syystä innokkaammin kuin ne, joiden tiedot ja taidot ovat monilta osin puutteelliset ja lehtien lukeminen tästä syystä työlästä. Toisaalta lehdistä oppii sekä lukutaitoa että monenlaista yleis- ja erityistietoa, josta on hyötyä kouluoppimisessa ja sen arvioinnissa.

Kuten edellä on jo esitetty, myös monet muut tekijät, kuten oppilaiden sukupuoli ja siihen liittyvä alakulttuuri, oma sitoutuminen lukuharrastukseen sekä vanhempien sosioekonominen ja koulutuksellinen tausta ja näihin liittyvä mediatarjonta, selittävät myös nuorten osaamiseroja. Selitysmallien perusteella voi myös päätellä, että monet muutkin tekijät kuin tässä kuvatut vaikuttavat vielä sekä lukutaitoon että muiden sisältöalueiden hallintaan. Keskeisiä muita tekijöitä ovat ainakin kouluoppiminen ja harrastustoiminta, kirjojen ja lehtien saatavuus sekä luokka-, koulu- ja kunnankirjastot.

Vaikka koulujen väliset erot sanomalehtien lukemisaktiivisuuden merkityksestä oppimistuloksiin olivat melko pieniä ja vähäisempiä kuin oppilaiden väliset erot koulujen sisällä, koulujen välilläkin oli eroja, joista selittyi jopa kolmasosa. Tämä merkitsee sitä, että joissakin kouluissa sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli yhteydessä oppimistuloksiin vahvemmin kuin toisissa. Olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin, mikä eroja synnyttää. Miksi joissakin kouluissa sanomalehtien lukemisaktiivisuus on erityisen vahvaa? Mitä muut koulut voisivat näiltä kouluilta oppia? Ovatko erojen syyt koulujen opetussuunnitelmissa, opetuksen painotuksissa, oppimisympäristöissä vai kotiseudussa ja asuinpaikassa? Samassa koulussa opiskelevien nuorten väliset erot oppimistuloksissa osoittautuivat kuitenkin selvästi suuremmiksi kuin koulujen väliset erot. Tämä tulos viittaa siihen, että nuorten sanomalehtien lukemisaktiivisuus on vahvasti sidoksissa nuorten omiin harrastuksiin ja valintoihin koulun ulkopuolella. Kodin merkitys sanomalehtien lukemisaktiivisuuden luomisessa on vahva, vaikka koulukin voi tehdä paljon.

Yllättävä oli tulos, että sanomalehtien lukemisaktiivisuus oli vahvasti yhteydessä koulunkäynnin hyödylliseksi kokemiseen ja jatko-opintosuunnitelmiin. Ero aktiivisimpien ja passiivisimpien lukijoiden välillä oli huomattava. Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin

jälleen otettava huomioon monensuuntaiset yhteydet. Koulusta ja jatko-opinnoista kiinnostuneet, etsivät tietoa ehkä muualtakin kuin oppitunneilta, joten sanomalehtien lukemisaktiivisuus on luonnollista. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että koulunkäyntiin ja jatko-opintoihin kielteisimminkin suhtautuvat nuoret eivät lue sanomalehtiä, jotka vahvistaisivat heidän arkitietojaan ja kiinnittäisivät heitä oman paikkakunnan ja maailman tapahtumiin sekä tätä kautta yhteiskunnalliseen toimintaan. Nämä nuoret ovat todella syrjäytymisvaarassa. Elleivät he saa kotoa mallia aktiivisemmasta maailman tapahtumien seuraamisesta, koulun – ja miksei mediankin - tulisi ottaa vakavampaa vastuuta heidän lukuharrastuksestaan.

4.3 Sanomalehtien lukemisaktiivisuus ei erottele nuoria alakulttuureihin: sen tekevät verkkomedia ja kaunokirjallisuuden harrastaminen

Suomalaiset nuoret eivät jakaudu lukuharrastuksen pohjalta kovin selvästi erilaisiin alaryhmiin ja -kulttuureihin. Varsinkaan sanomalehtien lukeminen ei ryhmittele nuoria kovin selvästi, sillä lehtien lukeminen on niin yleistä. Tämä kävi ilmi klusterianalyysin tuottamista mediankäyttäjärühmistä ja niiden profiileista. Aktiivisimmat sanomalehtien lukijat olivat myös ahkeria aikakauslehtien ja sarjakuvien lukijoita. Vähiten sanomalehtiä seuraavat olivat melko passiivisia muidenkin medioiden käytössä. Sähköisen median, sähköpostin ja verkkosivujen lukeminen, jakoi nuoria selvimmin alaryhmiin. Toinen keskeinen jakaja oli kaunokirjallisuuden harrastaminen. Tietokirjojen aktiivisimmat lukijat sen sijaan olivat myös aktiivisimpia sanomalehtien lukijoina.

Kaunokirjallisuutta suosiva mutta myös sanomalehtiä aktiivisesti lukevien ryhmä ylsi selvästi parhaisiin tuloksiin PISAn kaikissa osakokeissa. Etenkin lukutaidossa ja luonnontieteissä tämän ryhmän tulokset olivat poikkeuksellisen hyvät. Ryhmän menestyminen lukukokeissa oli ymmärrettävää, sillä kokeisiin sisältyi myös kaunokirjallisia tekstejä, vaikka lehtitekstit ja erilaiset dokumentit olivat yleisimpiä. Lukutaito samoin kuin arkielämän yleiset ongelmanratkaisutaidot ja yleistiedot näyttivät osittain selittävän muissa osakokeissa menestymistä. Näin ollen on ymmärrettävää, että tämä ryhmä - samoin kuin tietokirjoja, lehtiä ja verkkotekstejä aktiivisesti lukevien ryhmä - menestyi myös kokeissa hyvin ja parhaiten juuri luonnontieteiden kokeissa. Lukukokeiden tulos oli tässä tietokirjoja, lehtiä ja verkkotekstejä aktiivisesti lukevien ryhmässä tosin vaatimattomampi, mikä selittynee kaunokirjallisten tekstien kaihtamisella. Heikoimmin eri osa-alueiden kokeissa

menestyivät ryhmät, joissa lehtiä luettiin vähiten ja joissa lisäksi kaihdettiin tieto- ja kaunokirjallisuutta.

4.4 Sanomalehtien lukeminen edistää oppimista ja yhteisöllisyyttä

Tulokset osoittavat, että monipuolinen ja aktiivinen erilaisten medioiden, sekä painetun että sähköisen median, käyttö edistää vahvimmin sekä lukutaitoa että muiden sisältöalueiden oppimista. Osaamisen ohella monipuolisten aktiivikäyttäjien opiskeluasenteet olivat myönteisimmät sekä koulunkäynnin hyödyllisyyteen että jatko-opiskeluun.

Vaikka vaikutussuhteet ovat monensuuntaisia ja oppimistulosten taustalla on muitakin tekijöitä kuin sanomalehtien lukemisaktiivisuus tai muiden medioiden käyttö, myös lehtien lukemisella on selvästi merkitystä suomalaisen lukutaidon korkeatasoisuudessa ja muidenkin aineiden osaamisessa. Vakavasti otettavan haasteen asettavat kuitenkin ne nuoret, jotka välttelevät sanomalehtien lukemista tai lukevat lehtiä vain harvoin eivätkä käytä juuri muitakaan painettuja medioita. He ovat vaarassa syrjäytyä, sillä heidän oppimistulostensa taso on alhainen eikä heillä ole jatko-opintohaluja. Aikuisten lukutaitotutkimuksessa kävi näet selvästi ilmi, että aikuiset, jotka eivät lukeneet lehtiä syrjäytyivät työelämästä sekä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista harrastuksista. He välttelivät myös aikuiskoulutukseen hakeutumista (Linnakylä ym. 2000).

Sanomalehden lukemista voi pitää tyypillisenä nonformaalisen oppimisen muotona, joka tukee yhteiskuntaan ja paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin kiinnittymistä. Sanomalehteä tulisikin suosia myös oppimateriaalina erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten, maahanmuuttajien ja aikuisten oppimista tuettaessa. Lehden lukeminen sosiaalistaa arkikulttuuriin mutta edistää myös sellaisten avaintaitojen kehittymistä, jotka ovat ratkaisevia myös muiden taitojen ja tietojen oppimisessa. Sanomalehdet välittävät myös maailmaan orientoitumisen kannalta keskeistä informaatiota ympäröivästä todellisuudesta ja vallan käytöstä. Uutisten välittäminen on historian välittämistä sen tapahtuessa (Heikkinen ym. 2005).

Lähteet

- Chatfield, C. & Collins, A.J. 1989. & Introduction to Multivariate Analysis. London: Chapman & Hall.
- Christiansen, B. & Bergström, A. 1997. Tidningars symbol- & bruksvärde. Kvalitativa intervjuer med några av Göteborgs Postens & Hallands nyheteras läsare. Göteborgs universitet.
- Goldstein, H. 1995. Multilevel statistical models. London: Arnold.
- Heikkinen, V., Lehtinen, O. & Lounela, M.: 2005. Lappeenrantalaismies löi toista nenään baarissa. Uutisia ja uutisia. Teoksessa V. Heikkinen (toim.) Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme. Helsinki: Gaudeamus, 231–258.
- Kupari, P. & Välijärvi, J. (toim.) 2005. Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kärki, A. 2005. Aamupala loppuu aina ennen lehteä. Kertomuksia lukemisesta. Teoksessa V. Heikkinen (toim.) Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme. Helsinki: Gaudeamus, 179–192.
- Lerikkanen, M-K., Rasku-Puttonen, H. Aunola, K. & Nurmi, J-E. 2005. Mathematical performance predicts progress in reading comprehension among 7-year olds. *European Journal of Psychology of Education*, 20 (2), 121–137.
- Linnakylä, P. 2002. Nuorten lukemisaktiivisuus ja lukuharrastus. Teoksessa J. Välijärvi & P. Linnakylä (toim.) Tulevaisuuden osaajat. PISA 2000 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 141–166.
- Linnakylä, P. & Malin, A. 2004. Miten heikot lukijat eroavat hyvistä, miten hyvät huippulukijoista? Lukutaidon taustatekijöiden tarkastelua. Teoksessa P. Linnakylä, S. Sulkunen & I. Arffman (toim.) Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 115–132.
- Linnakylä, P., Malin, A., Blomqvist, I & Sulkunen, S. 2000. Lukutaito työssä ja arjessa. Aikuisten kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Linnakylä, P., Malin, A. & Taube, K. 2004. Factors behind low reading literacy achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research* 48 (3), 231–249.
- Linnakylä, P. & Sulkunen, S. 2002. Millainen on suomalaisten nuorten lukutaito? Teoksessa J. Välijärvi & P. Linnakylä (toim.) Tulevaisuuden osaajat. PISA 2000 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 9–39.
- Linnakylä, P. & Sulkunen, S. 2005. Suomalaisnuorten lukutaito ja -harrastus. Teoksessa P. Kupari & J. Välijärvi (toim.) Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 37–64.
- Linnakylä, P. & Välijärvi, J. 2005. Arvon mekin ansaitsemme. Kansainvälinen arvioinri suomalaisen koulun kehittämiseksi. *Opetus 2000*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Luukka, M-R., Hujanen, J., Lokka, A., Modinus, T. Pietikäinen, S, & Suoninen, A. 2001. Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Malin, A. 2005. School Differences and Inequities in Educational Outcomes. PISA 2000 Results of Reading Literacy in Finland. University of Jyväskylä, Institute for Educational Research. Research Reports 15.
- McNeil, B. 2005. Young adults, gender and literacy. Paper presented in Unesco conference in "Literacy in Europe", Lyon, 3.4. 2005.
- Muikku-Werner 2005. "Yhteiset ilot". Kontakteja nimimerkein. Teoksessa V. Heikkinen (toim.) Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme. Helsinki: Gaudeamus, 211 – 228.
- Nevanpää, T. 2005. "Sillä vois olla jotain tekemistä näitten kasvihuonekaasujen kanssa." Ilmastonlämpeneminen yläluokkalaisten käsityksissä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 17.
- OECD 2000. Literacy in the information age. Final report of the International Adult Literacy Survey. Paris: OECD & Statistics Canada.
- OECD 2001. Knowledge and skills for life. First results from the OECD Programme for International Student Assessment (PISA) 2000. Paris: OECD.
- OECD 2003. The PISA 2003 assessment framework. Mathematics, reading, science and problem solving knowledge and skills. Paris: OECD.

- OECD 2004. Learning for tomorrow's world. First results from PISA 2003. Paris: OECD.
- Reinikainen, P. 2005a. Luonnontieteellinen osaaminen. Teoksessa P. Kupari & J. Välijärvi (toim.) Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 65–82.
- Reinikainen, P. 2005b. Ongelmanratkaisutaidot uutena alueena. Teoksessa P. Kupari & J. Välijärvi (toim.) Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 83–104.
- Snijders, T.A.G. & Bosker, R.J. 2002. Multilevel analysis: an introduction to basic and advanced multilevel modeling. London: Sage.
- Sulkunen, S. 2004. Millaiset tekstit ovat nuorten mieleen? Lukukoetekstien autenttisuus suomalaisnuorten kulttuurissa. Teoksessa P. Linnakylä; S. Sulkunen & I. Arffman (toim.) Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 5–32.
- Törnroos, J. & Kupari, P. 2005. Suomalaisnuorten matematiikan osaaminen. Teoksessa P. Kupari & J. Välijärvi (toim.) Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 7–36.
- Välijärvi, J. & Linnakylä, P. (toim.) Tulevaisuuden osaajat. PISA 2000 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

LIITE 1. Tutkimuksessa käytettyjen keskeisten tausta- ja asennemuuttujien kuvaus

Kodin sosioekonominen tausta

Oppilailta kysyttiin heidän vanhempiansa ammattia ja pyydettiin heitä kuvailemaan, mitä heidän vanhempansa tekevät työssään. Lisäksi oppilailta kysyttiin, ovatko heidän vanhempansa kokopäivätyössä, osapäivätyössä, työttömiä työnhakijoita vai tekevtkö he jotain muuta. Oppilaan vastauksista vanhempien ammattiasemaa koskeviin kysymyksiin johdettiin sekä isälle että äidille sosioekonomista taustaa kuvaava kansainvälisesti vertailukelpoinen indeksi (ISEI, International Socio-Economic Index of Occupational Status). Niistä korkeampaa arvoa käytettiin kuvaamaan kodin sosioekonomista taustaa. Indeksien vaihteluväli on 16-90, ja Suomessa sen keskiarvo oli 50.2 ja hajonta 16.9. Suuri indeksin arvo kuvaa korkeaa sosioekonomista asemaa.

Kodin kulttuuritausta

Kodin kulttuuritaustaa arvioitiin kysymällä nuorilta, oliko heillä kotona kirjallisuuden klassikoita (Suomessa esimerkiksi Aleksis Kiven teoksia), runokirjoja ja erilaisia taideteoksia. Vastauksista muodostettiin pistemäärä, jonka kansainvälinen keskiarvo on 0 ja hajonta 1. Keskiarvo Suomessa oli 0.1 ja hajonta on 1.0. Positiiviset arvot tarkoittavat kodin korkeampaa kulttuuritaustaa.

Lukuharrastukseen sitoutuminen

Lukuharrastukseen sitoutumista mitattiin seuraavien väittämien avulla:

1. Luen vain jos on pakko.
2. Lukeminen on yksi mieliharrastuksistani.
3. Keskustelen mielelläni kirjoista toisten kanssa.
4. Minun on vaikea lukea kirjoja loppuun.
5. Olen iloinen, jos saan kirjan lahjaksi
6. Minusta lukeminen on ajanhaaskausta.
7. Käyn mielelläni kirjakaupassa tai kirjastossa.
8. Luen ainoastaan saadakseni tietoja, joita tarvitsen.
9. En pysty keskittymään lukemiseen kauempaa kuin muutaman minuutin.

Väittämiä nuoret arvioivat neliluokkaisella asteikolla: täysin samaa mieltä (1), samaa mieltä (2), eri mieltä (3) ja täysin eri mieltä (4). Väittämät 2, 3, 5 ja 7 käännettiin, jolloin kunkin väittämän suuret arvot kuvaavat myönteistä suhtautumista lukemiseen. Väittämistä laskettiin kullekin oppilaalle keskiarvo, joka kuvaa hänen sitoutumistaan lukuharrastukseen. Lukuharrastukseen sitoutumisen Suomen keskiarvo oli 2.7 ja hajonta 0.7. Positiiviset arvot kuvaavat voimakasta sitoutumista lukuharrastukseen.

Koulunkäynnin hyödyllisyys

Koulunkäynnin hyödyllisyyttä mitattiin seuraavien väittämien avulla:

1. Koulunkäynti ei ole juurikaan valmistanut minua aikuisen elämää varten.
2. Koulunkäynti on ollut ajan haaskausta
3. Koulu on antanut minulle varmuutta tehdä päätöksiä.
4. Koulussa ole oppinut asioita, joista saattaa olla hyötyä elämässä.

Väittämiä nuoret arvioivat neliluokkaisella asteikolla: täysin samaa mieltä (1), samaa mieltä (2), eri mieltä (3) ja täysin eri mieltä (4). Väittämät 3 ja 4 käännettiin skaalausta varten. Koulunkäynnin hyödyllisyyden kansainvälinen keskiarvo on 0 ja hajonta 1, ja Suomen keskiarvo on 0.1 ja hajonta on 0.9. Positiiviset arvot tarkoittavat koulunkäynnin kokemista hyödyllisenä.